Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Аксаринская основная общеобразовательная школа»
Заинского муниципального района РТ

Рассмотрено	**Согласовано**	**Утверждаю**
Руководитель ШМО МБОУ «Аксаринская ООШ» ЗМР РТ _________/Мирсаева А.А._/ Протокол № 1 от «26» августа 2019 г.	Заместитель директора по УВР МБОУ «Аксаринская ООШ» ЗМР РТ _________/Мирсаева А.А./ от «27» августа 2019 г.	Директор МБОУ «Аксаринская ООШ» ЗМР РТ _________/Р.М.Хасаншин/ Приказ № 171 от «29» августа 2019 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
ПО ПРЕДМЕТУ РОДНОЙ ЯЗЫК
ДЛЯ 5-9 КЛАССОВ

Хасаншин Рафаиль Мунавирович,
учитель первой квалификационной категории
срок реализации пять лет

Рассмотрено на заседании
педагогического совета
Протокол № 1 от «28» августа 2019г.

2019 -2020 учебный год

Гомуми төп белем бирү мәктәбенең 5-9 нчы сыйныфларында ана теленнән белем бирүнең максатлары:

1) *коммуникатив максат*: укучыларны ана телендә иркен сөйләшергә һәм аралашырга, логик эзлекле итеп уйлый белергә, фикерне төгәл, ачык итеп җиткерә белергә өйрәтү; туган телнең аралашуда, рухи-әхлакый нормалар формалашуда һәм дөньяны танып белүдә төп чара булуын, аның эстетик кыйммәтен аңлату;

2) *фәнни максат*: татар теленең фонетик, график, орфографик, орфоэпик, лексик, сүз төзелеше һәм ясалышы, грамматик, стилистик нигезләре турында теоретик мәгълүмат бирү;

3) *тәрбияви максат*: туган телгә ихтирам һәм ярату хисләре тәрбияләү; укучыларда гуманлылык хисләрен тәрбияләү; әти-әниләргә, инвалидларга, ятим балаларга шәфкатьлелек хисләрен тәрбияләү; матурлыкны күрә, тоя белергә өйрәтү; туган як табигатен яратырга өйрәтү; туган илең белән горурлану, аны саклау; сәламәт яшәүнең бер төре булган спорт белән кызыксындыру һ.б.

Әлеге максатларны тормышка ашыру өчен куелган **бурычлар**:

●укучыларның башлангыч мәктәптә татар теленең фонетик, график, орфографик, орфоэпик, лексик, сүз ясалыш, грамматик, стилистик нигезләреннән алган белемнәрен системалаштыру, катлаулырак формаларда өйрәтүне дәвам итү һәм телне тулы бер система буларак күзаллауны булдыру;

●укучыларның иҗади һәм мөстәкыйль фикерли алу мөмкинлекләрен үстерү, үз фикерләрен дәлилләргә күнектерү;

●телнең төп грамматик чараларын сөйләм процессында куллануга ирешү;

● язма һәм сөйләмә тел чараларын дөрес куллана белергә, аларны чагыштыра һәм кирәклесен сайлый, бәяли белергә өйрәтү;

●татар әдәби теле нормаларын һәм стилистик мөмкинлекләрен ачык күзаллауга, аларны тиешенчә куллана белүгә өйрәтү;

●телнең милли мәдәниятнең чагылышы булуын, тел һәм тарих бердәмлеген аңлату; татар теленең милли-мәдәни үзенчәлегенә төшендерү; татар һәм башка халыкларның рухи мирасына ихтирам тәрбияләү;

●татар халкының этник төркемнәре һәм диалектлары, төрки телләр, татар теле, татар язуы, татар халкының рухи, әхлакый, мәдәни мирасы турында мәгълүмат бирү;

●татар телен иҗтимагый күренеш буларак аңлау, тел нормаларын саклап, тормышның төрле ситуацияләренә бәйле рәвештә тел чараларын дөрес кулланып, аралаша-аңлаша белү;

●тел берәмлекләрен танып, аларны тикшерә, рус теле белән чагыштыра алу һәм аралашуда урынлы куллану күнекмәләрен камилләштерү;

●текст һәм Интернет, электрон уку-укыту ресурслары, башка мәгълүмати чаралар белән эшләү, аннан кирәкле мәгълүматны ала белү һәм шуны тиешенчә үзгәртә алу күнекмәләрен үстерү;

●укучыларның орфографик һәм пунктуацион грамоталылыгын камилләштерү.

Укыту предметының укыту планында тоткан урыны

Мәктәптә татар теле предметы әһәмиятле предметларның берсе. Татар мәктәпләрендә татар балаларына татар телен өйрәтү үз телләрен өйрәнүгә кызыксыну, омтылыш уятуга, мәхәббәт хисләре тәрбияләүдә әһәмиятле роль уйный.

Эчтәлек
5 класс

Бүлек исеме	Кыскача эчтәлек	Сәгать саны
Аралашу чарасы буларак тел	Телнең аралашу чарасы булуы турында төшенчә. Тел – аралашу чарасы. Хикәяләү тексты язуның төп үзенчәлекләре.	2
Алдагы сыйныфларда үткәннәрне кабатлау	Фонетика, сүз ясалышы, лексикология бүлекләре буенча белемнәрне гомумиләштерү. Сүз төзелеше һәм ясалышы турында гомуми мәгълүмат . Сүзнең мәгънәле кисәкләре. Тамыр һәм кушымча. Тамырдаш сүзләр. Кушымчалар ярдәмендә яңа сүзләр ясалу. Аларның сүз төркемнәрен ясаудагы роле.	5
Морфология -26		
Исем сүз төркеме	Ялгызлык һәм уртаклык, абстракт һәм конкрет исемнәр. Исемнәрнең сан, килеш белән төрләнеше	7
Алмашлык сүз төркеме	Исем алмашлыклары, аларның килешләрдә төрләнеше	2
Сан сүз төркеме	Саннарның төзелеше: тамыр, кушма, тезмә саннар. Сан (сорау)алмашлыклары турында гомуми төшенчә	2
Сыйфат сүз төркеме	Сыйфат турында төшенчә. Сыйфат алмашлыклары, синоним һәм антоним сыйфатлар	4
Фигыль сүз төркеме	Фигыль сүз төркеме турында гомуми төшенчә., аның мәгънәләре. Фигыльнең башлангыч формасы, барлык-юклык төре, төркемчәләре: боерык, шарт, хикәя фигыльләр. Фигыльләрдә басым	6
Рәвеш сүз төркеме	Рәвеш турында төшенчә . Антоним рәвешләр, рәвеш алмашлыклары	3
Сүз төркемнәрен гомумиләштереп кабатлау	Сүз төркемнәрен таный һәм аера, аларга хас грамматик билгеләрне атый белү.	2
Синтаксис һәм пунктуация	Синтаксис һәм пунктуация турында төшенчә. Сүзтезмә, җөмлә. Әйтү максаты ягыннан җөмлә төрләре: хикәя, сорау, боерык, тойгылы җөмләләр. Интонация һәм тыныш билгеләре, җөмлә кисәкләре, тиңдәш кисәкләр, алар янында тыныш билгеләре.	19
Фонетика, орфоэпия,	Фонетика, орфоэпия , орфография турында гомуми	24

орфография	төшенчә. Сөйләм органнары, аларның авазларны ясауда катнашуы. Аваз. Фонема. Татар телендә сузык авазлар, аларның саны. Сузык авазларны төркемләү. Татар телендә тартык авазлар, аларның саны. Тартык авазларны төркемләү. Сузык һәм тартык авазлар таблицасы Татар телендә басым. Татар теленең үз сүзләрендә һәм алынма сүзләрдә басым сакланмау очраклары. Интонация белән эшләү. Дифтонглар турында төшенчә Татар телендә сузык авазлар өлкәсендәге үзгәрешләр. Сингармонизм законы, аның төрләре. Татар телендә сузыклар кыскару күренеше. Рәт гармониясе. Ирен гармониясе. Әдәби тел нормалары. Орфоэпик нормалар турында төшенчә. Орфоэпик сүзлек. Тартык аваз хәрефләренең дөрес язылышы. Графика һәм орфография турында гомуми мәгълүмат. Татар алфавиты. Фонетик анализ ясау. Тартык авазлар өлкәсендәге үзгәрешләр. Тартык авазларның охшашлануы. Аның төрләре. Татар һәм рус телләрендә сузык авазлар һәм тартык авазлар. Орфография. Сузык аваз хәрефләренең дөрес язылышы. Икешәр аваз кушылмасын белдергән хәрефләрнең дөрес язылышы. Орфографик сүзлек. Телнең орфографик нормалары.	
Лексикология һәм сөйләм культурасы	Лексикология һәм сөйләм культурасы турында төшенчә. Сүз – телнең төп берәмлеге. Сүзнең лексик мәгънәсе. Бер һәм күп мәгънәле сүзләр. Туры һәм күчерелмә мәгънәләр. Паронимнар. Омонимнар һәм аларның төрләре. Синонимнар Антонимнар . Фразеологик әйтелмәләр, аларны мәгънәсе. Фразеологизмнарның сөйләмдә кулланылыш үзенчәлекләре. Татар теленең сүзлек составы. Төрки-татар сүзләре һәм алынма сүзләр. Татар теленең кулланылыш өлкәсе ягыннан сүзлек составы. Гомумхалык сүзләре, диалекталь лексика (терминнар) . һөнәрчелек лексикасы, терминологик лексика, жаргон сүзләр. Татар теленең кулланылыш дәрәҗәсе ягыннан сүзлек составы. Татар теленең сүзлек составы: искергән сүзләр, тарихи сүзләр һәм неологизмнар, аларның төрләре. Татар теленең төп сүзлекләре, аларны куллана белү. Аңлатмалы сүзлекләр. Алардан файдалану күнегүләре Татар теленең төп лексик нормалары.Лексик анализ ясау.	24
Ел буена үткәннәрне гомумиләштереп кабатлау	Фонетика, орфоэпия, орфография, лексикология, синтаксис бүлекләрен гомумиләштереп кабатлау. Фонетик анализ ясау.	4

Планлаштырылган нәтиҗәләр
5 класс

Бүлек исеме	**Предмет нәтиҗәләре**		**Метапредмет нәтиҗәләр**	**Шәхескә кагылышлы нәтиҗәләр**
	Укучы өйрәнәчәк	Укучы өйрәнергә мөмкинлек алачак		
Аралашу чарасы буларак тел	Телнең аралашу чарасы булуы турында төшенчә алу	Сүзләрне төгәл, урынлы һәм сәнгатьле куллану ягыннан, үзеңнең һәм башкаларның сөйләмен дөрес бәяли белү, үз сөйләмеңдәге хаталарны тану һәм төзәтү	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Аңлап уку**:** үз эшчәнлеге максатларына туры килгән, соралган информацияне тексттан табу**.** 2. Уку һәм танып-белү мәсьәләләрен чишү өчен модель, схемаларны куллана белү **Регулятив күнекмә.** Эшчәнлектә проблеманы аерып ала, аның чишелеш юлларын билгели бел. **Коммуникатив күнекмә.** Дәлилле итеп үз фикерен башкаларга җиткерә белү	Үз милләтеңә,үз телеңә хөрмәт тәрбияләү. Татар теленең татар халкы өчен төп милли –мәдәни кыйммәт булуын, ана телендә шәхеснең әхлакый һәм рухи яктан формалашуындагы ролен аңлау ; уңышларыңа яки уңышсызлыкларыңа, аларның сәбәпләренә дөрес бәя бирү
Алдагы сыйныфларда үткәннәрне кабатлау	Фонетика, сүз ясалышы, лексикология бүлекләре буенча белемнәрне гомумиләштерү	Максатка ирешү юлларын мөстәкыйль планлаштыру, танып белү һәм уку мәсьәләләрен чишүнең эффектив ысулларын аңлы рәвештә сайлап ала белү.	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Логик фикерләү, дөрес нәтиҗә һәм йомгак ясау. 2. Уку һәм танып-белү мәсьәләләрен чишү өчен билге, символ, модель, схемаларны үзгәртү һәм куллана белү. 3. Аңлап уку: текстта тасвирланган вакыйга, күренеш, процесслар арасындагы элемтәне билгеләү. 4. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү **Регулятив күнекмә.** 1. Аерып алынган проблеманы мөстәкыйль хәл итү, рефлексия ясау. 2. Уку һәм танып-белү гамәленең эффектив	1.Кеше тормышында һәм җәмгыятьтә гаиләнең кирәклелеген аңлау, гаилә әгъзаларына хөрмәт белән караш һәм кайгыртучан мөнәсәбәт. 2. Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. 3.

			юлларын сайлап ала белү. 3.Уку мәсьәләләрен чишкәндә, үз мөмкинлекләреңә бәя бирә белү **Коммуникатив күнекмә.** 1. Дәлилле итеп үз фикерен башкаларга җиткерә белү, өлкәннәр һәм яшьтәшләре белән продуктив уртак гамәл оештыра белү	Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер һәм сәләтле булу һәм үзара аңлашуга ирешү
Морфология Исем сүз төркеме	Ялгызлык һәм уртаклык, абстракт һәм конкрет исемнәрне тану, аеру. Исемнәрне сан, килеш белән төрләндерә белү	Уку максатын мөстәкыйль формалаштыра белү, эшчәнлек алгоритмын мөстәкыйль төзү	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Аңлап уку: текст эчтәлегендә ориентлашу, текстның тулы мәгънәсен аңлау. 2. Тема тирәсендәге төп билгеләрне аерып алу нигезендә билгеләмә формалаштыру. 3. Төрле мәгълүмат чаралары белән эшли, кирәкле мәгълүматны таба, анализлый һәм үз эшчәнлегендә куллана белү **Регулятив күнекмә.** 1. Үзеңнең чынбарлыкны үзгәртүгә юнәлтелгән адымыңны планлаштырылган нәтиҗәләр белән тиңләштерә белү, нәтиҗәгә ирешү процессында үз эшчәнлегеңә контроль ясый белү. 2. Педагог һәм яшьтәшләре белән бергә уку эшчәнлеген бәяләү һәм көтелгән нәтиҗәләрнең критерийларын билгели белү **Коммуникатив күнекмә.** 1. Үз хисләреңне, фикерләреңне әйтеп бирү, үз эшчәнлегеңне планлаштыру, регуляцияләү өчен кирәк булган тел чараларын аңлы рәвештә куллана белү. 2. Дәлилле итеп үз фикерен башкаларга җиткерә белү, өлкәннәр һәм яшьтәшләре белән продуктив уртак гамәл оештыра белү; уку	1. Җәмгыятьтә яшәү кагыйдәләрен үзләштерү; күршеңә ярдәм итүдә танып-белү инициативасы күрсәтү. 2. Үзеңне камилләштерү өстендә эшләүнең кирәклеген аңлау. 3. Әхлакый нормаларга ориентлашу

			һәм танып-белү процессында позитив мөнәсәбәтләр булдыру	
Алмашлык сүз төркеме	Алмашлык турында гомуми төшенчә бирә белү. Исем алмашлыклары н килешләрдә төрләндерү	Төркемдә яки парларда фикер алышканда, үз уеңны, хисләреңне белдерү өчен, төрле сөйләм чараларыннан файдалана белү	**Танып-белү күнекмәсе.** 1.Алмашлыкларны тану; төп билгеләрне аерып алу нигезендә билгеләмә формалаштыру. 3 . Төрле мәгълүмат чаралары белән эшли, кирәкле мәгълүматны таба, анализлый һәм үз эшчәнлегеңдә куллана белү **Регулятив күнекмә.** Уку мәсьәләләренең дөреслегенә, аны чишкәндәге үз мөмкинлекләреңә бәя бирә белү **Коммуникатив күнекмә.** **1.** Укылган текстлар буенча сораулар бирә алу. 2. Төркем алдына куелган мәсьәләне чишү алдыннан тикшерү, кагыйдәләр, куелган сораулар турында бер фикергә килә белү	1. Тормышта үз урыныңны табарга омтылу. 2. Укуның мөһимлеген аңлау. 3. Үзеңдә милли гореф-гадәтләр турында караш булдыру
Сан сүз төркеме	Тамыр, кушма, тезмә саннарны тексттан аера белү. Сан (сорау) алмашлыклары тәшенчәсен аңлата алу	Мәгълүмат җыю һәм эзләүдә инициативалы хезмәттәшлек оештыруга ирешү	**Танып-белү күнекмәсе.** Укучының үз эшчәнлеген мөстәкыйль рәвештә оештыра белүе, үзенең кызыксынучанлык өлкәсен билгеләве; мөстәкыйль рәвештә теманы, куелган проблеманы ача белү, фикер йөртү **Регулятив күнекмә.** 1. Мөстәкыйль рәвештә уңышыңның яки уңышсызлыгыңның сәбәпләрен ачыклый белү. 2. Уңышсызлык ситуацияләреннән чыгу юлларын таба белү. 3. Чынбарлыкны үзгәртүгә юнәлтелгән адымнарның кайсылары, уку мәсьәләләрен чишкәндә, уңай продукт алуга китерүен үткәнгә карап (ретроспективно) билгеләү **Коммуникатив күнекмә.**	1. Мәрхәмәтлелек, теләктәшлек, башкаларга ярдәм итү теләге хисләренә төшенү. Рухи матурлык хисләре булдыру. 2. Укуга карата теләк-омтылыш, җаваплы караш булдыру

			1. Диалог барышында үз фикереңне дәлилләп бирә, партнер фикерен сорый белү. 2. Диалог барышында карар кабул итә һәм аны әңгәмәдәшең белән яраштыра белү	
Сыйфат сүз төркеме	Сыйфат турында төшенчә бирә белү. Сыйфат алмашлыкларын атый алу. Синоним һәм антоним сыйфатларга мисаллар китерү	Билгеле бер күрсәтмә нигезендә эшли белү: тәкъдим ителгән сораулар ярдәмендә сыйфат турында модель төзү	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү. 2. Электрон эзләү системалары белән узара бәйләнеш булдыру **Регулятив күнекмә.** Үзконтроль нигезләрен яхшы белү, уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карар кабул итә белү **Коммуникатив күнекмә.** 1. Үз фикереңне аргументлар китереп, әдәпле яклый белү. 2. Үз хаталарыңны лаеклы рәвештә таный белү һәм аны төзәтә белү	1. Халыкның тапкырлыгы, шат күңелле, оста телле булу кебек сыйфатларын үзеңдә булдыру. 2. Шәхеснең әхлакый-рухи сыйфатларын камилләштерү: милли горурлык, гражданлык хисләре формалаштыру; әхлак нормаларын, җәмгыятьтә яшәү кагыйдәләрен үзләштерү
Фигыль сүз төркеме	Фигыль сүз төркеме турында гомуми төшенчә бирү, аның мәгънәләрен аеру. Фигыльнең башлангыч формасын билгеләү, барлык-юклык төрен, төркемчәләрен атау. Фигыльләрдә басымны дөрес билгеләү	Билгеле бер критерийлар нигезендә классификацияли белү: фигыльләрне мәгънәләре ягыннан төрле төркемнәргә аеру. Кирәкле билгеләрне аера белү максаты белән фигыльләрне чагыштыру	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Логик фикерләү, дөрес нәтиҗә һәм йомгак ясый белү. 2. Уку һәм танып-белү мәсьәләләрен чишү өчен билге, символ, модель, схемаларны үзгәртү һәм куллана белү 3. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү **Регулятив күнекмә.** 1. Эшчәнлектә проблеманың чишелеш юлларын билгеләү . 2. Мөстәкыйль рәвештә максатка ирешү юлларын, шулай ук альтернатив юлларын планлаштыра белү. 3.Үзгәреп торучы ситуацияләрдә үз гамәлләреңә төзәтмәләр	1. Үз гамәлләреңә аңлы һәм җаваплы караш булдыру. 2. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер булу һәм үзара аңлашуга ирешү. 3.Сәламәт һәм куркынычсыз яшәү рәвеше кыйммәтләре булу

			кертә белү. 4.Уку мәсьәләләренең дөреслегенә, аны чишкәндәге үз мөмкинлекләреңә бәя бирә белү. 5. Уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карар кабул итүне аңлы рәвештә сайлый белү	
Рәвеш сүз төркеме	Рәвешнең грамматик билгеләрен атый белү. Антоним рәвешләрне аеру. Рәвеш алмашлыкларын тексттан табу	Тема буенча төп фикерне аерып бирә белү: рәвеш алмашлыкларының мәгънә төсмерләрен аерып әйтеп бирү	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Аңлап уку: **ү**з эшчәнлеге максатларына туры килгән, соралган информацияне тексттан табу. 2. Текст эчтәлегендә ориентлашу, текстның тулы мәгънәсен аңлау. 3. Тема тирәсендәге төп билгеләрне аерып алу нигезендә билгеләмә формалаштыру. 4. Төрле мәгълүмат чаралары белән эшли, кирәкле мәгълүматны таба, анализлый һәм үз эшчәнлегендә куллана белү **Регулятив күнекмә. К**өтелгән нәтиҗәгә ирешә яки ирешә алмау сәбәпләрен аргументлаштырып, үз эшчәнлегеңә бәя бирү **Коммуникатив күнекмә. И**нформацион һәм коммуникатив уку мәсьәләләрен чишү өчен, компьютер технологияләрен куллана белү	1. Шәхеснең әхлакый-рухи сыйфатларын камилләштерү: милли горурлык, гражданлык хисләре формалаштыру. 2. Үзеңдә мәрхәмәтлелек сыйфатлары булдыру. 3. Милли гореф-гадәт, йолаларны тану, хыял дөньяларын баету
Сүз төркемнәрен гомумиләштереп кабатлау	Сүз төркемнәрен таный һәм аера, аларга хас грамматик билгеләрне атый белү. Алган белемнәрне гомумиләштерү	Тема буенча фикер алышуда актив катнашу, үз фикереңне башкаларны ышандырырлык төпле дәлилләр белән җиткерә белү	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү. 2. Электрон эзләү системалары белән узара бәйләнеш булдыру **Регулятив күнекмә.** Үзконтроль нигезләрен яхшы белү, уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карар кабул итә белү. **Коммуникатив күнекмә.** 1. Үз фикереңне	1. Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле

			аргументлар китереп, әдәпле яклый белү. 2. Үз хаталарыңны лаеклы рәвештә таный белү һәм аны төзәтә белү	караш. 2. Җәмгыятькә файдалы булырга омтылу
Синтаксис һәм пунктуация	Синтаксис һәм пунктуация төшенчәләрен аңлату. Сүзтезмә һәм җөмләнең төп билгеләрен атау. Әйтү максаты ягыннан җөмлә төрләрен аеру. Интонация өлешләрен һәм тыныш билгеләрен саный алу. Җөмлә кисәкләрен тану, тиңдәш кисәкләр янында тыныш билгеләрен куя белү	Яңа төшенчәләрнең күләмен билгеләү, аларны модельләштерү. Уку эшчәнлеге максаты белән аның мотивы арасындагы бәйләнешне аңлау Төркемнәрдә оештырылган эшчәнлекнең уңай һәм үзеңә файдалы якларын ачыклау	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Логик фикерләү, дөрес нәтиҗә һәм йомгак ясый белү. 2. Уку һәм танып-белү мәсьәләләрен чишү өчен билге, символ, модель, схемаларны үзгәртү һәм куллана белү 3. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү **Регулятив күнекмә.** 1. Эшчәнлектә проблеманың чишелеш юлларын билгеләү . 2.Мөстәкыйль рәвештә максатка ирешү юлларын, шулай ук альтернатив юлларын планлаштыра белү. 3.Үзгәреп торучы ситуацияләрдә үз гамәлләреңә төзәтмәләр кертә белү. 4.Уку мәсьәләләренең дөреслегенә, аны чишкәндәге үз мөмкинлекләреңә бәя бирә белү. 5. Уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карар кабул итүне аңлы рәвештә сайлый белү **Коммуникатив күнекмә.** 1. Укытучы һәм яшьтәшләре белән бердәм эшчәнлекне оештыра белү. 2. Язма һәм телдән, монологик һәм диалогик, контекст сөйләм төрләрен оста файдалана белү. 3. Информацион-коммуникатив технологияләрне куллана белү	1. Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. 2. Башка кешеләр белән диалог барышын оештыруга әзер булу. 3. Коллективта белем алуның уңай якларын аңлау
Фонетика, орфоэпия, орфография	Фонетика, орфоэпия, орфография турында гомуми	Мәгълүмат җыю һәм туплауда инициативалы хезмәттәшлек	**Танып-белү күнекмәсе.** Төшенчәләрнең күләмен билгели, йомгаклый, сәбәп-нәтиҗә элемтәләрен урнаштыра, логик	1.Туган телеңне, туган төбәгеңнең, милләтеңнең тарихын һәм

	төшенчә бирү. Сөйләм органнарын атау. Сузык һәм тартык авазларны таблица нигезендә бәяли белү. Иҗек төрләрен һәм калыпларын саный алу. Басымны дөрес билгеләү. Дифтонгларны тану. Сингармонизм законы, аның төрләрен аеру. Сүзләрдә аваз үзгәрешләрен аңлату. Алфавитны яттан белү. Сүзләргә фонетик анализ ясау	итү, төп һәм ярдәмче мәгълүматны билгели белү, аңа карата үз мөнәсәбәтеңне белдерү, аны дәлилләү Үз уңышларың һәм уңышсызлыкларыңның сәбәбен ачыклый белү	фикерләү, дөрес нәтиҗә һәм йомгак ясый белү **Регулятив күнекмә.** Эшчәнлектә проблеманы аерып алу, аның чишелеш юлларын билгеләү **Коммуникатив күнекмә.** Яшьтәшләре белән бердәм эшчәнлекне оештыру, төркемгә берләшү, индивидуаль һәм төркемдә эшли белү. Дәлилле итеп үз фикерен башкаларга җиткерү	мәдәни мирасын белү. 2. Мораль (әхлакый) проблемаларны чишүдә үз гамәлләреңә аңлы һәм җаваплы караш формалаштыру. 3. Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер булу
Лексикология һәм сөйләм культурасы	Лексикология һәм сөйләм культурасы төшенчәләрен аңлату. Сүзнең лексик мәгънәсен, бер һәм күп мәгънәле, туры һәм күчерелмә мәгънәле сүзләрне аеру. Омоним һәм аның төрләре, синоним, антоним сүзләр, фразеологик әйтемнәр, алынмалар турында аңлата белү. Кулланылыш	Уку максатын мөстәкыйль билгеләү, уку һәм танып белү эшчәнлегендә яңа бурычлар кую. Гипотеза төзү, аны нигезләү. Фикер йөртүнең логик чылбырын язу. Төрле чыганаклардан танып-белү һәм коммуникатив ихтыяҗларны канәгатьләндерерлек мәгълүматлар	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Логик фикерләү, дөрес нәтиҗә һәм йомгак ясау. 2. Уку һәм танып-белү мәсьәләләрен чишү өчен билге, символ, модель, схемаларны үзгәртү һәм куллана белү. 3. Аңлап уку: текстта тасвирланган вакыйга, күренеш, процесслар арасындагы элемтәне билгеләү. 4. Экологик фикерләүне танып-белү, социаль практикада куллана белү. 5. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү. **Регулятив күнекмә.** 1. Аерып алынган проблеманы мөстәкыйль хәл итү, рефлексия ясау. 2. Уку һәм танып-белү	1. Җәмгыятьтә яшәү кагыйдәләрен үзләштерү; күршеңә ярдәм итүдә танып-белү инициативасы күрсәтү. 2. Үзеңне камилләштерү өстендә эшләүнең кирәклеген аңлау. 3. Әхлакый нормаларга ориентлашу

	ягыннан һәм кулланылыш дәрәҗәсе буенча татар теленең сүзлек составы төшенчәләрен аеру. Сүзлекләр һәм аларның төрләрен саный белү. Сүзләргә лексик анализ ясау	табарга күнегү. Үзенчәлекле билгеләрне аеру максаты белән текстларны чагы-штыру, төшенчә итеп чыгару	гамәленең эффектив юлларын сайлап ала белү. 3.Тәкъдим ителгән шартлар һәм таләпләр рамкасында чынбарлыкны үзгәртүгә юнәлтелгән адымыңның ысулларын билгеләү. 4.Уку мәсьәләләрен чишкәндә, үз мөмкинлекләреңә бәя бирә белү. 5. Уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карарны аңлы рәвештә сайлый белү **Коммуникатив күнекмә.** 1. Дәлилле итеп үз фикерен башкаларга җиткерә белү, өлкәннәр һәм яшьтәшләре белән продуктив уртак гамәл оештыра белү. 2. Язма һәм телдән, монологик һәм диалогик , контекст сөйләм төрләрен оста файдалана белү. 3. Информацион-коммуникатив технологияләр өлкәсендә компетентлыкны үстерү	
Ел буена үткәннәрне гомумиләштер еп кабатлау	Фонетика, орфоэпия, орфография, лексикология, синтаксис бүлекләрен гомумиләштер еп кабатлау	Логик алымнардан чагыштыру, анализ, гомумиләштер ү, нәтиҗә ясау күнекмәләрен файдалана белү. Белемне системалашты ру өчен, схемалар, модельләр, таблицалар куллану	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Логик фикерләү, дөрес нәтиҗә һәм йомгак ясый белү. 2. Уку һәм танып-белү мәсьәләләрен чишү өчен билге, символ, модель, схемаларны үзгәртү һәм куллана белү 3. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү **Регулятив күнекмә.** 1. Үзеңнең чынбарлыкны үзгәртүгә юнәлтелгән адымыңны планлаштырылган нәтиҗәләр белән тиңләштерә белү, нәтиҗәгә ирешү процессында үз эшчәнлегеңә контроль ясый белү. 2. Педагог һәм яшьтәшләре белән бергә уку эшчәнлеген бәяләү һәм көтелгән нәтиҗәләрнең критерийларын билгели	1.Рәсәй халыкларының һәм дөнья халыкларының теленә, диненә, мәдәни мирасына хөрмәт белән карау. 2. Кеше тормышында һәм җәмгыятьтә гаиләнең кирәклелеген аңлау, гаилә әгъзаларына хөрмәт белән караш һәм кайгыртучан мөнәсәбәт

			белү. 3. Үз эшчәнлеген бәяләү һәм көтелгән нәтиҗәләрнең критерийларын билгеле бер системага салу **Коммуникатив күнекмә.** 1. Үз хисләреңне, фикерләреңне әйтеп бирү, үз эшчәнлегеңне планлаштыру, регуляцияләү өчен кирәк булган тел чараларын аңлы рәвештә куллана белү; язма һәм телдән, монологик һәм диалогик, контекст сөйләм төрләрен оста файдалана белү. 2 . Дәлилле итеп үз фикерен башкаларга җиткерә белү, өлкәннәр һәм яшьтәшләре белән продуктив уртак гамәл оештыра белү; уку һәм танып-белү процессында позитив мөнәсәбәтләр булдыру	

Эчтәлек
6 класс

Бүлек исеме	Кыскача эчтәлек	Сәгать саны
Татар әдәби теле һәм сөйләм культурасы	Татар сөйләм әдәбе. Татар әдәби теле һәм сөйләм культурасы турында төшенчә	1
Алдагы сыйныфларда үткәннәрне кабатлау	Җөмлә турында төшенчә. Җөмләнең баш кисәкләре.Җөмлә кисәкләре. Җөмләнең баш кисәкләре Җөмләнең баш һәм иярчен кисәкләре .Кереш контроль эш. Җөмләдә сүз тәртибе. Җөмләнең иярчен кисәкләре	4
Морфология. Сүз төркемнәре. Мөстәкыйль сүз төркемнәре.	Исем сүз төркеме. Ялгызлык һәм уртаклык исемнәр Исемнәрнең ясалышы һәм язылышы: тамыр, ясалма, кушма, парлы, тезмә, кыскартылма исемнәр. Сүз ясагыч кушымчалар ялгау юлы белән исемнәр ясалышы. Сүзләрне кушу ярдәмендә исемнәр ясалышы. Исемнәрнең килеш белән төрләнеше. Баш килештәге исемнәр, аларның билгеләнүе, җөмләдәге функциясе.Иялек килешендәге исемнәр, аларның тартымлы исемнәр белән мөнәсәбәте, җөмләдәге функциясе.Төшем килешендәге исемнәр, аларның җөмләдәге функциясе Юнәлеш һәм чыгыш, урын-вакыт килешендәге исемнәр, аларның җөмләдәге функциясе. Исемнәрнең тартым белән төрләнеше.Тартымлы исем-нәрнең килеш белән төрләнеше	86

	Синоним һәм антоним исемнәр.Исемнәрне гомумиләштереп кабатлау. Исемгә морфологик анализ ясау Исемнәрне гомумиләштереп кабатлау. Сыйфат турында гомуми төшенчә .Сыйфатларның ясалышы һәм язылышы.Сыйфат ясагыч кушымчалар.Сыйфат дәрәҗәләре.Синоним һәм антоним сыйфатлар..Сыйфатларның җөмләдә кулланылышы.Сыйфатларга морфологик анализ ясау.Сыйфатларны гомумиләштереп кабатлау. Сан сүз төркеме турында гомуми төшенчә. Берәмлекләрне һәм дистәләрне белдерүче саннар, саннарның язуда цифр яки сүз белән белдерелүе, гарәп һәм рим цифрларының язылышы Саннарның ясалышы һәм язылышы: тамыр, кушма, парлы, тезмә саннар Сан төркемчәләре. Микъдар саны. Тәртип һәм бүлем саннары.Чама һәм җыю саннары.. Саннарның җөмләдә кулланылышы.Санга морфологик анализ ясау.Саннарны гомумиләштереп кабатлау. Рәвеш турында төшенчә.Рәвешләрнең ясалышы һәм язылышы:тамыр, ясалма. Рәвешләрнең ясалышы һәм язылышы:тамыр, ясалма, кушма, парлы, тезмә рәвешләр Рәвеш төркемчәләре. Саф рәвешләр, аларның җөмләдәге функциясе.Охшату-чагыштыру рәвешләре, аларның җөмләдәге функциясе. Күләм-чама рәвешләре, аларның җөмләдәге функциясе Вакыт һәм урын рәвешләре, аларның җөмләдәге функциясе .Сәбәп һәм максат рәвешләре, аларның җөмләдәге функциясе.Рәвешләрне гомумиләштереп кабатлау. Рәвешкә морфологик, фонетик анализ. Алмашлык сүз төркеме турында гомуми төшенчә Алмашлыкларның мәгънәләре буенча төркемчәләре. Зат алмашлыклары, аларның җөмләдәге функциясе.Күрсәтү (сыйфат һәм рәвеш) алмашлыклары: тамыр һәм ясалма төрләре, аларның җөмләдәге функциясе..Сорау һәм тартым алмашлыклары, аларның җөмләдәге функциясе Диалог төзү..Билгеләү һәм билгесезлек алмашлыклары, аларның җөмләдәге функциясе Юклык алмашлыклары, язылышы, басым төшү үзенчәлеге, җөмләдәге функцияләре Эш кәгазьләре: расписка язу.Алмашлыкларның җөмләдә кулланылышы Алмашлыкларны гомумиләштереп кабатлау. Алмашлыкларга морфологик һәм фонетик анализ. . Сүзләрне сүз ясалышы һәм төзелеше ягыннан анализлау Фигыль сүз төркеме турында гомуми төшенчә. Фигыльләрнең сөйләмдәге роле. Омоним, синоним һәм антоним фигыльләр.Фигыльнең ясалышы ягыннан төрләре. Фигыльнең башлангыч формасы (нигезе), барлык-юклык төре, басым төшү үзенчәлеге . Фигыль юнәлешләре. Затланышлы фигыльләр: боерык, теләк, хикәя фигыльләр,	

	аларның ясалышы, барлык һәм юклык төре, зат-сан белән төрләнеше, язылышы, басым төшү үзенчәлеге, җөмләдә кулланылышы .Затланышлы фигыльләр. Шарт фигыль: аларның ясалышы, барлык һәм юклык төре, зат-сан белән төрләнеше, язылышы, басым төшү үзенчәлеге, җөмләдә кулланылышы.Хикәя фигыльләрнең заман белән төрләнеше . Затланышсыз фигыльләр: сыйфат фигыль, хәл фигыль, исем фигыль, инфинитив. Сыйфат фигыльнең ясалышы, барлык һәм юклык төре, язылышы, җөмләдә кулланылышы. Сыйфат фигыльнең заман формалары Хәл фигыльнең ясалышы, барлык һәм юклык төре, язылышы, җөмләдә кулланылышы Исем фигыльнең ясалышы, барлык һәм юклык төре, язылышы.Исем фигыльнең җөмләдә кулланылышы. Исем фигыльнең исемгә әйләнүе. Инфинитивның ясалышы, барлык һәм юклык төре, язылышы, җөмләдә кулланылышы. Фигыльләрдә дәрәҗә категориясе . Ярдәмче фигыльләр Мөстәкыйль фигыльләрнең ярдәмче фигыль ролендә килүе. Фигыльләрне гомумиләштереп кабатлау. Фигыльләрне сүз ясалышы һәм төзелеше ягыннан анализлау. Фигыльгә морфологик анализ.	
Иялтем сүз төркеме	Иялтемнәр турында гомуми төшенчә, аларның сөйләмдәге роле. Иялтемнәр нигезендә ясалган исемнәр һәм фигыльләр	1
Хәбәрлек сүзләр	Хәбәрлек сүзләр турында гомуми төшенчә, аларның сөйләмдәге роле, төп үзенчәлекләре	1
Бәйлегеч сүз төркемнәре	Ярдәмлек сүз төркемнәре . Бәйлек һәм бәйлек сүзләр. Синоним бәйлекләр. Бәйлекләрнең төркемчәләре. Бәйлек сүзләр. Бәйлекләргә морфологик анализ. Теркәгечләр турында гомуми төшенчә. Тезүче һәм иялтүче теркәгечләр, аларның сөйләм оештырудагы роле. Синоним теркәгечләр. Теркәгечләрнең язылышы. Теркәгечләргә морфологик анализ. Ярдәмлек сүз төркемнәренең семантик, морфологик һәм синтаксик үзенчәлекләре.	4
Модаль сүз төркемнәре	Модаль сүз төркемнәре Кисәкчәләр турында гомуми төшенчә. Кисәкчәләрнең төркемчәләре Кисәкчәләрнең дөрес язылышы. Ымлыклар турында гомуми төшенчә. Ымлыкларга морфологик анализ. Модаль сүзләр турында гомуми төшенчә. Модаль сүзләрнең мәгънә буенча төркемчәләре	4
Морфология бүлеге буенча үткәннәрне гомумиләштереп кабатлау	Мөстәкыйль сүз төркемнәре, ярдәмлек сүз төркемнәре, модаль сүз төркемнәре. Аларның семантик, морфологик һәм синтаксик үзенчәлекләре. Морфология бүлеге буенча үткәннәрне гомумиләштереп кабатлау. Морфологик анализ ясау.Сүз төркемнәренең үзара мөнәсәбәте.	4

Планлаштырылган нәтиҗәләр
6 класс

Бүлек исеме	Предмет нәтиҗәләре		Метапредмет нәтиҗәләр	Шәхескә бәйле нәтиҗәләр
	Укучы өйрәнәчәк	Укучы өйрәнергә мөмкинлек алачак		
Татар әдәби теле һәм сөйләм культурасы	Татар әдәби теле һәм сөйләм культурасы төшенчәләрен аңлата алу, дәреслектәге материалны гомумиләштерә белү, сөйләмә һәм язма телнең төп нормаларын үтәү, сөйләм культурасын камилләштерү	Төркем эчендә әңгәмәгә катнашу, тема буенча үз фикереңне формалаштыру һәм аны төпле дәлилләр белән башкаларга җиткерә белү.	**Танып-белү күнекмәсе. 1.** Аңлап уку **(** текстта тасвирланган вакыйга, күренеш, процесслар арасындагы элемтәне билгеләү). 2 . Уку һәм танып-белү мәсьәләләрен чишү өчен модель, схемаларны куллана белү. **Регулятив күнекмә.** 1. Эшчәнлектә проблеманы аерып ала, аның чишелеш юлларын билгели белү. **Коммуникатив күнекмә.** 1.Дәлилле итеп үз фикерен башкаларга җиткерә белү.	1. Татар халкының теленә, диненә, мәдәни мирасына хөрмәт белән карау. 2. Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер булу һәм үзара аңлашуга ирешү.
Алдагы сыйныфларда үткәннәрне кабатлау	Җөмләнең баш һәм иярчен кисәкләрен аерып алу, аларның белдерелү үзенчәлекләрен әйтә белү. Ясалышы ягыннан сүз төрләрен аеру.	Уку максатын мөстәкыйль формалаштыра белү, максатка ирешү юлларын билгеләү, эшчәнлек алгоритмын мөстәкыйль төзү.	**Танып-белү күнекмәсе.** 1.Төшенчәләрне билгели, йомгаклый, сәбәп-нәтиҗә элемтәләрен урнаштыра, логик фикерләү, дөрес нәтиҗә һәм йомгак ясый белү. **Регулятив күнекмә.** 1. Эшчәнлектә проблеманы аерып ала, аның чишелеш юлларын билгеләү. **Коммуникатив. 1**. Яшьтәшләре белән бердәм эшчәнлекне оештыра, төркемгә берләшә, индивидуаль һәм төркемдә эшли белү. Дәлилле итеп үз фикерен башкаларга җиткерә белү.	Үз милләтеңә,үз телеңә хөрмәт тәрбияләү. Татар теленең татар халкы өчен төп милли –мәдәни кыйммәт булуын, ана телендә шәхеснең әхлакый һәм рухи яктан формалашуындагы ролен

				аңлау ;уңышларыңа яки уңышсызлыкларыңа, аларның сәбәпләренә дөрес бәя бирү.
Морфология. Исем сүз төркеме	Ялгызлык һәм уртаклык исемнәрне аеру. Исемнәрнең ясалышы буенча төрен билгеләү һәм язылышын аңлата белү. Килешләрне тану, аларның белдерелүен, җөмләдәге функциясен ачыклау. Исемнәрне тартым белән белән төрләндерү. Исемнәргә антоним һәм синоним парлар табу. Исемнәргә морфологик анализ ясау.	Төркемдә яки парларда фикер алышканда, үз уеңны, хисләреңне белдерү өчен, төрле сөйләм чараларыннан файдалана белү, эшчәнлегеңне планлаштыру һәм, ситуациягә карап, аны регуляцияләү, көйләү.	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Сәбәп-нәтиҗә элемтәләрен урнаштыру. 2. Уку һәм танып-белү мәсьәләләрен чишү өчен билге, символ, модель, схемаларны үзгәртү һәм куллана белү. 3. Текстның тулы мәгънәсен аңлау уку. 4. Экологик фикерләүне танып-белү, социаль практикада куллана белү . 5. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү . **Регулятив күнекмә.** 1.Уку һәм танып-белү гамәленең эффектив юлларын сайлап ала белү 2.Нәтиҗәгә ирешү процессында үз эшчәнлегеңә контроль ясый белү . 3.Уку мәсьәләләрен чишкәндә үз мөмкинлекләреңә бәя бирә белү. 4. Уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карар кабул итүне аңлы рәвештә сайлый белү. **Коммуникатив күнекмә.** 1.Яшьтәшләре белән төркемгә берләшү, индивидуаль һәм төркемдә эшли белү күнекмәсе булдыру. 2. Регуляцияләү өчен кирәк булган тел чараларын аңлы рәвештә куллана белү. 3. Информацион-коммуникатив технологияләр өлкәсендә компетентлы булу.	1.Үзеңне милләтеңнең вәкиле итеп тану. 2. Кеше тормышында һәм җәмгыятьтә гаиләнең кирәклеген аңлау, гаилә әгъзаларына хөрмәт һәм кайгыртучан мөнәсәбәт. 3..Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер һәм сәләтле булу һәм үзара аңлашуга ирешү. 4. .Әйләнә-тирә дөньяны эстетик, эмоциональ кыйммәт аша күзаллау.
Сыйфат сүз төркеме	Сыйфатларның	Максатка ирешү юлларын мөстәкыйль	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Логик фикерләү, дөрес нәтиҗә һәм йомгак ясау. 2. Уку һәм	1.Туган телеңне , туган төбәгеңнең,

	ясалышын һәм язылышын аңлата белү. Сыйфат ясагыч кушымчалар белән сыйфатлар ясау. Сыйфат дәрәҗәләрен, антоним һәм синоним сыйфатларны аеру. Сыйфатларга морфологик анализ ясау.	планлаштыру, танып белү һәм уку мәсьәләләрен чишүнең эффектив ысулларын аңлы рәвештә сайлап ала белү.	танып-белү мәсьәләләрен чишү өчен билге, символ, модель, схемаларны үзгәртү һәм куллана белү. 3. Аңлап уку: текстта тасвирланган вакыйга, күренеш, процесслар арасындагы элемтәне билгеләү. 4. Экологик фикерләүне танып-белү, социаль практикада куллана белү. 5. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү. **Регулятив күнекмә.** 1. Аерып алынган проблеманы мөстәкыйль хәл итү, рефлексия ясау. 2. Уку һәм танып-белү гамәленең эффектив юлларын сайлап ала белү. 3.Тәкъдим ителгән шартлар һәм таләпләр рамкасында чынбарлыкны үзгәртүгә юнәлтелгән адымыңның ысулларын билгеләү. 4.Уку мәсьәләләрен чишкәндә үз мөмкинлекләреңә бәя бирә белү. 5. Уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карарны аңлы рәвештә сайлый белү. **Коммуникатив күнекмә.** 1. Дәлилле итеп үз фикерен башкаларга җиткерә белү, өлкәннәр һәм яшьтәшләре белән продуктив уртак гамәл оештыра белү. 2. Язма һәм телдән, монологик һәм контекст сөйләм төрләрен оста файдалана белү. 3. Информацион-коммуникатив технологияләр өлкәсендә компетентлыкны үстерү.	милләтеңнең тарихын һәи мәдәни мирасын белү. 2. Мораль (әхлакый) проблемаларны чишүдә үз гамәлләреңә аңлы һәм җаваплы караш формалаштыру. 3..Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер булу.
Сан сүз төркеме	Берәмлекләрне һәм дистәләрне белдерүче саннарны тану, саннарның язуда цифр яки сүз белән белдерелүен, гарәп һәм рим цифрларының язылышын	Сүзләрне төгәл, урынлы һәм сәнгатьле куллану ягыннан, үзеңнең һәм башкаларның сөйләмен дөрес бәяли белү, үз сөйләмеңдәге хаталарны тану һәм төзәтү.	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Логик фикерләү, дөрес нәтиҗә һәм йомгак ясый белү. 2. Уку һәм танып-белү мәсьәләләрен чишү өчен билге, символ, модель, схемаларны үзгәртү һәм куллана белү 3. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү . **Регулятив күнекмә.** 1. Эшчәнлектә проблеманы аерып алу, аның чишелеш юлларын билгеләү . 2.Мөстәкыйль рәвештә максатка	1. .Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. Башка

	белү. Саннарның ясалышын һәм язылышын үзләштерү. Сан төркемчәләрен аеру. Саннарга морфологик анализ ясау.		ирешү юлларын, шулай ук альтернатив юлларын планлаштыра белү. 3.Үзгәреп торучы ситуацияләрдә үз гамәлләренә төзәтмәләр кертә белү. 4.Уку мәсьәләләренең дөреслегенә, аны чишкәндәге үз мөмкинлекләренә бәя бирә белү. 5. Уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карар кабул итүне аңлы рәвештә сайлый белү **Коммуникатив күнекмә.** 1. Укытучы һәм яшьтәшләре белән бердәм эшчәнлекне оештыра белү. 2. Язма һәм телдән, монологик һәм контекст сөйләм төрләрен оста файдалана белү. 3. Информацион-коммуникатив технологияләрне куллана белү.	кешеләр белән диалог барышын оештыруга әзер булу.
Рәвеш сүз төркеме	Рәвешләрнең ясалышын һәм язылышын аңлату. Орфографик сүзлекләрдән урынлы һәм тиз файдалану. Рәвеш төркемчәләрен тану. Рәвешкә морфологик анализ ясау.	Мәгълүмат җыю һәм туплауда инициативалы хезмәттәшлек итү, төп һәм ярдәмче мәгълүматны билгели белү, алган белемнәрне структуралаштыру.	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Логик фикерләү, дөрес нәтиҗә һәм йомгак ясый белү. 2. Уку һәм танып-белү мәсьәләләрен чишү өчен билге, символ, модель, схемаларны үзгәртү һәм куллана белү 3. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү . **Регулятив күнекмә.** 1. Эшчәнлектә проблеманы аерып алу, аның чишелеш юлларын билгеләү . 2.Мөстәкыйль рәвештә максатка ирешү юлларын, шулай ук альтернатив юлларын планлаштыра белү. 3.Үзгәреп торучы ситуацияләрдә үз гамәлләренә төзәтмәләр кертә белү. 4.Уку мәсьәләләренең дөреслегенә, аны чишкәндәге үз мөмкинлекләренә бәя бирә белү. 5. Уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карар кабул итүне аңлы рәвештә сайлый белү **Коммуникатив күнекмә.** 1. Укытучы һәм яшьтәшләре белән бердәм эшчәнлекне оештыра белү. 2. Язма һәм телдән, монологик һәм контекст сөйләм төрләрен оста файдалана белү. 3. Информацион-	1.Җәмгыятьнең гуманистик, демократик, традицион кыйммәтләрен күңелең белән кабул итү. 2. Үз гамәлләренә аңлы һәм җаваплы караш булдыру. 3. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер булу һәм үзара аңлашуга ирешү. 4. .Сәламәт һәм куркынычсыз яшәү рәвеше кыйммәтләре булу . 8. Кеше матурлыгын аңлау аша, үз илеңнең мәдәният тарихына хөрмәт булдыру.

			коммуникатив технологияләрне куллана белү.	
Алмашлык сүз төркеме	Алмашлыкларның мәгънәләре буенча төркемчәләрен әйтә белү, җөмләдәге функцияләрен билгеләү. Алмашлыкларга морфологик анализ ясау. Мәгълүмати чыганаклар белән эшләү күнекмәсен камилләштерү.	Уку максатын мөстәкыйль билгеләү, уку һәм танып белү эшчәнлегендә яңа бурычлар кую. Гипотеза төзү, аны нигезләү. Фикер йөртүнең логик чылбырын язу.	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Логик фикерләү, дөрес нәтиҗә һәм йомгак ясый белү. 2. Уку һәм танып-белү мәсьәләләрен чишү өчен билге, символ, модель, схемаларны үзгәртү һәм куллана белү 3. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү . **Регулятив күнекмә.** 1. Эшчәнлектә проблеманы аерып алу, аның чишелеш юлларын билгеләү . 2.Мөстәкыйль рәвештә максатка ирешү юлларын, шулай ук альтернатив юлларын планлаштыра белү. 3.Үзгәреп торучы ситуацияләрдә үз гамәлләренә төзәтмәләр кертә белү. 4.Уку мәсьәләләренең дөреслегенә, аны чишкәндәге үз мөмкинлекләренә бәя бирә белү. 5. Уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карар кабул итүне аңлы рәвештә сайлый белү **Коммуникатив күнекмә.** 1. Укытучы һәм яшьтәшләре белән бердәм эшчәнлекне оештыра белү. 2. Язма һәм телдән, монологик һәм контекст сөйләм төрләрен оста файдалана белү. 3. Информацион-коммуникатив технологияләрне куллана белү.	1.Рәсәй халыкларының һәм дөнья халыкларының теленә, диненә, мәдәни мирасына хөрмәт белән карау. 2. Кеше тормышында һәм җәмгыятьтә гаиләнең кирәклелеген аңлау, гаилә әгъзаларына хөрмәт белән караш һәм кайгыртучан мөнәсәбәт. 4. Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер һәм сәләтле булу һәм үзара аңлашуга ирешү.
Фигыль сүз төркеме	Фигыльләрнең сөйләмдәге ролен билгеләү. Фигыльләрнең ясалыш ягыннан	Төгәл шартлар нигезендә чишелешнең эффектив алымнарын сайлап алу. Тема буенча фикер	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Логик фикерләү, дөрес нәтиҗә һәм йомгак ясый белү. 2. Уку һәм танып-белү мәсьәләләрен чишү өчен билге, символ, модель, схемаларны үзгәртү һәм куллана белү 3. Сүзлекләр,	1. Кеше тормышында һәм җәмгыятьтә гаиләнең кирәклелеген аңлау, гаилә

	төрләрен аеру. Фигыльне төрле юнәлешләргә куя белү. Затланышлы һәм затланышсыз фигыльләрнең үзенчәлекләрен әйтү. Ярдәмче фигыльләр, мөстәкыйль фигыльләрнең ярдәмче фигыль ролендә килүен танып белү. Фигыльгә морфологик анализ ясау.	алышуда актив катнашу, үз фикереңне башкаларны ышандырырлык төпле дәлилләр белән җиткерә белү.	башка эзләнү схемаларын актив куллана белү . **Регулятив күнекмә.** 1. Эшчәнлектә проблеманың чишелеш юлларын билгеләү . 2.Мөстәкыйль рәвештә максатка ирешү юлларын, шулай ук альтернатив юлларын планлаштыра белү. 3.Үзгәреп торучы ситуацияләрдә үз гамәлләреңә төзәтмәләр кертә белү. 4.Уку мәсьәләләренең дөреслегенә, аны чишкәндәге үз мөмкинлекләреңә бәя бирә белү. 5. Уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карар кабул итүне аңлы рәвештә сайлый белү **Коммуникатив күнекмә.** 1. Укытучы һәм яшьтәшләре белән бердәм эшчәнлекне оештыра белү. 2. Язма һәм телдән, монологик һәм контекст сөйләм төрләрен оста файдалана белү. 3. Информацион-коммуникатив технологияләрне куллана белү.	әгъзаларына хөрмәт белән караш һәм кайгыртучан мөнәсәбәт. 2. Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. 3. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер һәм сәләтле булу һәм үзара аңлашуга ирешү. 4. Шәхесара мөнәсәбәтләрдә отышлы икеяклы хезмәттәшлек алымнарын булдыру; үзеңдә лидерлык сыйфатларын тормышка ашыру ысулларын формалаштыру.
Иялтем сүз төркеме	Иялтемнәрнең сөйләмдәге ролен ачыклау. Аваз һәм образ иялтемнәрен аеру. Иялтемнәр нигезендә	Модельгә таянып, билгеләмә чыгару. Тексттан таныш төшенчәләрне аерып язу	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Аңлап уку. Үз эшчәнлеге максатларына туры килгән,соралган информацияне тексттан табу. 2. Текст эчтәлегендә ориентлашу,текстның тулы мәгънәсен аңлау. 3. Тема тирәсендәге төп билгеләрне аерып алу нигезендә кагыйдә	Җәмгыятьтә яшәү кагыйдәләрен үзләштерү; күршеңә ярдәм итүдә танып-белү инициативасы күрсәтү.

	ясалган исемнәр һәм фигыльләрне тану һәм аларны сөйләмдә урынлы куллана белү.		формалаштыру. 4. Төрле мәгълүмат чаралары белән эшли, кирәкле мәгълүматны таба, анализлый һәм үз эшчәнлегендә куллана белү. **Регулятив күнекмә.** 1. Үзеңнең чынбарлыкны үзгәртүгә юнәлтелгән адымыңны планлаштырылган нәтиҗәләр белән тиңләштерә белү, нәтиҗәгә ирешү процессында үз эшчәнлегеңә контроль ясый белү. 2. Педагог һәм яшьтәшләре белән бергә уку эшчәнлеген бәяләү һәм көтелгән нәтиҗәләрнең критерийларын билгели белү. 3. Үз эшчәнлеген бәяләү һәм көтелгән нәтиҗәләрнең критерийларын билгеле бер системага салу. **Коммуникатив күнекмә.** 1. Үз хисләреңне, фикерлә реңне әйтеп бирү, үз эшчәнлегеңне планлаштыру, регуля цияләү өчен кирәк булган тел чараларын аңлы рәвештә куллана белү; язма һәм телдән, монологик һәм контекст сөйләм төрләрен оста файдалана белү. 2. Дәлилле итеп үз фикерен башкаларга җиткерә белү, өлкәннәр һәм яшьтәшләре белән продуктив уртак гамәл оештыра белү; уку һәм танып-белү процессында позитив мөнәсәбәтләр булдыру.	
Хәбәрлек сүзләр	Хәбәрлек сүзләрне тану һәм аларның сөйләмдәге ролен, төп үзенчәлекләр ен аңлата белү. Хәбәрлек сүзләргә морфологик анализ ясау.	Яңа төшенчәләрнең күләмен билгеләү, аларны модельләштерү. Уку эшчәнлеге максаты белән аның мотивы арасындагы бәйләнешне аңлау.	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Экологик фикерләүне формалаштыру һәм үстерү, аны танып-белү, коммуникатив, социаль практикада һәм профессиональ ориентациядә куллана белү. 2. Хәбәрлек сүзләрне тану; төп билгеләрне аерып алу нигезендә кагыйдә формалаштыру. 3 . Төрле мәгълүмат чаралары белән эшли, кирәкле мәгълүматны таба, анализлый һәм үз эшчәнлегендә куллана белү. **Регулятив күнекмә.** 1. Уку мәсьәләләренең дөреслегенә, аны чишкәндәге үз мөмкинлекләреңә	Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. Башка кешеләр белән диалог оештырырга

			бәя бирә белү. **Коммуникатив күнекмә. 1.** Укылган текстлар буенча сораулар бирә алу. 2. Бирелгән текстларның дәвамын үзлектән сөйләп карау, фикер әйтү, автор фикере белән чагыштыру; бердәм эшчәнлектә мөмкин булган рольләрне билгели белү. 3. Төркем алдына куелган мәсьәләне чишү алдыннан тикшерү, кагыйдәләре, куелган сораулар турында бер фикергә килә белү.	әзер һәм сәләтле булу һәм үзара аңлашуга ирешү.
Бәйлек һәм бәйлек сүзләр	Бәйлек һәм бәйлек сүзләрнең телдән һәм язма сөйләмдә сүзләр, җөмләләр арасындагы бәйләнешне һәм мәгънә мөнәсәбәтен оештырудагы ролен билгеләү. Бәйлекләрнең төркемчәләрен, мәгънәләрен, язылышын үзлштерү. Бәйлекләргә морфологик анализ ясау.	Мәгълүмат җыю һәм туплауда инициативалы хезмәттәшлек итү, төп һәм ярдәмче мәгълүматны билгели белү, алган белемнәрне структуралаштыру.	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү. 2. Электрон эзләү системалары белән узара бәйләнеш булдыру. **Регулятив күнекмә.** 1. Үзконтроль нигезләрен яхшы белү, уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карар кабул итә белү. **Коммуникатив күнекмә.** 1. Аралашу бурычларын билгели белү һәм аңа туры килгән сөйләм чараларын сайлап ала белү. 2. Үз фикереңне аргументлар китереп, әдәпле яклый белү. 3. Үз хаталарыңны лаеклы рәвештә таный белү һәм аны төзәтә белү.	Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер һәм сәләтле булу һәм үзара аңлашуга ирешү.
Теркәгечләр	Тезүче һәм ияртүче теркәгечләр, аларның сөйләм оештырудагы ролен ачыклау. Теркәгечләрнең язылышын үзләштерү. Теркәгечләргә морфологик	Дәреслек материалын тиз һәм урынлы файдалану, чагыштыра, гомумиләштерә белү. Фикер йөртүнең логик чылбырын язу.	**Танып-белү күнекмәсе. 1.** Укучының үз эшчәнлеген мөстәкыйль рәвештә оештыра белүе, бәяләве, үзенең кызыксынучанлык өлкәсен билгеләве; мөстәкыйль рәвештә теманы, куелган проблеманы ача белү, фикер йөртү. **Регулятив күнекмә.** 1. Мөстәкыйль рәвештә уңышыңның яки уңышсызлыгыңның сәбәпләрен ачыклый белү. 2. Уңышсызлык	Шәхеснең әхлакый-рухи сыйфатларын камилләштерү: милли горурлык, гражданлык хисләре формалаштыру.

	анализ ясау.		ситуацияләреннән чыгу юлларын таба белү. 3. Чынбарлыкны үзгәртүгә юнәлтелгән адымнарның кайсылары уку мәсьәләләрен чишкәндә уңай продукт алуга китерүен үткәнгә карап (ретроспективно) билгеләү. **Коммуникатив күнекмә.** 1. Диалог барышында үз фикереңне дәлилләп бирә, партнер фикерен сорый белү. 2. Диалог барышында карар кабул итә һәм аны әңгәмәдәшең белән яраштыра белү.	
Кисәкчәләр	Кисәкчәләрнең төркемчәләрен аеру, аларны сөйләмдә урынлы файдалана белү. Кисәкчәләргә морфологик анализ ясау.	Сүзләрне төгәл, урынлы һәм сәнгатьле куллану ягыннан, үзеңнең һәм башкаларның сөйләмен дөрес бәяли белү, үз сөйләмеңдәге хаталарны тану һәм төзәтү.	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Аңлап уку. Үз эшчәнлеге максатларына туры килгән,соралган информацияне текстан табу. 2. Текст эчтәлегендә ориентлашу,текстның тулы мәгънәсен аңлау. 3. Тема тирәсендәге төп билгеләрне аерып алу нигезендә кагыйдә формалаштыру. 4. Төрле мәгълүмат чаралары белән эшли, кирәкле мәгълүматны таба, анализлый һәм үз эшчәнлегендә куллана белү. **Регулятив күнекмә. 1. К**өтелгән нәтиҗәгә ирешә яки ирешә алмау сәбәпләрен аргументлаштырып, үз эшчәнлегенә бәя бирү. **Коммуникатив күнекмә. 1. И**нформацион һәм коммуникатив уку мәсьәләләрен чишү өчен компьютер технологияләрен куллана белү.	Шәхеснең әхлакый-рухи сыйфатларын камилләштерү: милли горурлык, гражданлык хисләре формалаштыру; әхлак нормаларын, җәмгыятьтә яшәү кагыйдәләрен үзләштерү.
Ымлыклар	Ымлыкларның мәгънәсе һәм төзелеше буенча төркемчәләрен аеру, сөйләмдә кулланылу үзенчәлекләрен һәм дөрес язылышын үзләштерү.	Күмәк фикер алышуга кушыла алу. Кирәкле мәгълүматны аерып алу, төп һәм ярдәмче мәгълүматны билгели белү.	**Танып-белү күнекмәсе. 1.** Тема буенча төп билгеләрне аерып алу нигезендә кагыйдә формалаштыру. 2. Төрле мәгълүмат чаралары белән эшли, кирәкле мәгълүматны таба, анализлый һәм үз эшчәнлегендә куллана белү. **Регулятив күнекмә. 1.** Эмоциональ киеренкелекне, арыганлыкны йомшарту, активлаштыру эффектына ирешүне регуляцияләү	Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле

	Ымлыкларга морфологик анализ ясау.		алымнарын демонстрацияли белү. **Коммуникатив күнекмә.** 1. Язма һәм телдән, монологик һәм контекст сөйләм төрләрен оста файдалана белү. 2. Үз фикерләрен телдән һәм язмача җиткерә белү, башкаларны тыңлый, киңәш бирә белү. 3. Үзең алган белем күнекмәләрен тормышның төрле шартларында куллана белергә өйрәнү. 4. Информацион-коммуникатив технологияләр өлкәсендә компетентлылыкны профессиональ ориентациядә куллана белү күнекмәсен формалаштыру һәм үстерү.	караш. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер һәм сәләтле булу һәм үзара аңлашуга ирешү.
Модаль сүзләр	Модаль сүзләрнең мәгънә буенча төркемчәләрен, сөйләмдәге ролен һәм дөрес язылышын үзләштерү.	Объектларны классификацияләү, чагыштыру өчен критерийлар сайлау һәм нәтиҗәләр чыгара белү.	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү. 2. Электрон эзләү системалары белән узара бәйләнеш булдыру. **Регулятив күнекмә.** 1. Үзконтроль нигезләрен яхшы белү, уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карар кабул итә белү. **Коммуникатив күнекмә.** 1. Үз фикереңне аргументлар китереп, әдәпле яклый белү. 2. Үз хаталарыңны лаеклы рәвештә таный белү һәм аны төзәтә белү.	Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер һәм сәләтле булу һәм үзара аңлашуга ирешү.

Эчтәлек
7 класс

Бүлек исеме	Кыскача эчтәлек	Сәгать саны
Телнең кеше тормышында һәм җәмгыятьтә тоткан урыны	Телнең кеше тормышында һәм җәмгыятьтә тоткан урыны. Кардәш һәм кардәш булмаган телләр. Татарлар яши торган төбәкләр	1
Морфология буенча үткәннәрне тирәнәйтеп кабатлау	Сүз төркемнәрен классификацияләү үзенчәлеген гомумиләштереп кабатлау. Сүз төркемнәре турында белемнәрне тирәнәйтү	3
Морфемика (сүз төзелеше) һәм ясалышы	Сүз төзелеше һәм ясалышы турында гомуми төшенчә. Сүзнең мәгънәле кисәкләре: тамыр һәм кушымча. Тамырдаш сүзләр. Кушымчалар ярдәмендә яңа сүзләр ясалу Аларның сүз төркемнәрен ясаудагы роле. Кушымчалар һәм аларның төрләре: сүз ясагыч, мөнәсәбәт белдерүче кушымчалар. Тамыр һәм ясалма нигез. Ясалышы буенча тамыр һәм ясалма сүзләр. Кушма сүзләр һәм аларның төрләре: саф кушма, тезмә, парлы сүзләр. Татар һәм рус телләрендәге сүз төзелешенең аермалы яклары. Этимология турында төшенчә. Сүзләрне төзелеше һәм ясалышы ягыннан тикшерү. Татар телендә сүз ясалышы ысуллары	5
Гади җөмлә синтаксисы		**61**
Синтаксиска кереш. Төп синтаксик берәмлекләр. Җөмләдә сүзләр бәйләнеше. Җөмләдә сүз тәртибе. Логик басым	Синтаксиска кереш. Төп синтаксик берәмлекләр. Сүзтезмә турында гомуми төшенчә. Кайсы сүзнең ияртүче булуына карап, сүзтезмәләрнең төрләре . Алардагы бәйләүче чаралар. Сүзтезмәләрне тикшерү тәртибе. Җөмлә турында гомуми төшенчә. Әйтү максаты ягыннан җөмлә төрләре: хикәя җөмлә, сорау җөмлә,боерык җөмлә. Тойгылы җөмлә: тойгылы хикәя җөмлә, тойгылы сорау җөмлә, тойгылы боерык җөмлә. Җөмләдә сүзләр бәйләнеше. Тезүле бәйләнеш: тиңдәш кисәкләр арасындагы теркәгечле һәм теркәгечсез бәйләнеш. Ияртүле бәйләнеш: иярүче һәм ияртүче сүз, аларның шартлы билгесе; ияртүле бәйләнештәге сүзләр арасында урнашкан хәбәрлекле, ачыклаулы, аныклаулы мөнәсәбәт. Җөмләдә сүз тәртибе турында гомуми төшенчә. Сүзләрнең уңай һәм кире тәртибе. Логик басым	13
Ике составлы җөмләләр	Ике составлы җөмлә турында гомуми төшенчә. Җыйнак һәм җәенке җөмләләр. Җөмләнең баш кисәкләре (искә	30

	төшерү). Ия һәм аның белдерелүе. Гади ия һәм тезмә ия. Хәбәр һәм аның белдерелүе. Гади һәм кушма хәбәр. Ия белән хәбәрнең җөмләдәге урыннары. Ия белән хәбәр арасына сызык кую очраклары. Җөмләнең иярчен кисәкләре. Аергыч һәм аның белдерелүе. Аергычның аерылмышы белән бәйләнеше. Тәмамлык һәм аның белдерелүе. Туры һәм кыек тәмамлыклар. Аныклагыч турында гомуми төшенчә. Аныклагычлар янында тыныш билгеләре. Хәл һәм аның төрләре: урын, вакыт, сәбәп, максат, рәвеш, күләм, шарт һәм кире хәлләр, аларның белдерелүе, җөмләдәге урыннары. Иярчен кисәкләрне гомумиләштереп кабатлау. Аерымланган хәлләр турында гомуми төшенчә. Аерымланган хәлләр янында тыныш билгеләре. Аныклагычларның аерымлануы һәм алар янында тыныш билгеләре. Җөмлә кисәкләрен гомумиләштереп кабатлау	
Җөмләнең модаль кисәкләре	Эндәш сүзләр һәм алар янында тыныш билгеләре. Кереш сүзләр, алар янында тыныш билгеләре. Кереш җөмләләр һәм алар янында тыныш билгеләре. Җөмлә башында **әйе, юк** сүзләре һәм алар янында тыныш билгеләре	5
Җөмләнең тиңдәш кисәкләре	Тиңдәш кисәкләр турында гомуми төшенчә. Тиңдәш кисәкләрне бәйләүче чаралар. Тиңдәш кисәкләр янында тыныш билгеләре. Тиңдәш кисәкләр янында гомумиләштерүче сүзләр. Тиңдәш кисәкләрне гомумиләштереп кабатлау	6
Тулы һәм ким, раслау һәм инкарь җөмләләр	Тулы һәм ким җөмләләр турында төшенчә. Ким җөмләләрнең сөйләмдә кулланылышы. Раслау һәм инкарь җөмләләр	2
Бер составлы җөмләләр	Бер составлы җөмләләр турында төшенчә. Бер составлы исем җөмлә. Бер составлы фигыль җөмлә, аның төрләре: билгеле үтәүчеле, билгесез үтәүчеле, гомуми үтәүчеле, үтәүчесез фигыль җөмләләр. Сөйләмдә бер составлы җөмләләрнең кулланылыш үзенчәлекләре	2
Җөмләнең төрле урыннарында килгән ымлыклар һәм ияртемнәр	Җөмләнең төрле урыннарында килгән ымлыклар һәм ияртемнәр. Ымлыклар янында килгән тыныш билгеләре. Ияртемнәр янында тыныш билгеләре	2
Гади җөмлә синтаксисын гомумиләштереп кабатлау	Гади җөмлә синтаксисын гомумиләштереп кабатлау. Җөмләләргә синтаксик анализ ясау	2

Планлаштырылган нәтиҗәләр
7 класс

Бүлек исеме	Предмет нәтиҗәләре		Метапредмет нәтиҗәләр	Шәхескә бәйле нәтиҗәләр
	Укучы өйрәнәчәк	Укучы өйрәнергә мөмкинлек алачак		
Телнең кеше тормышында һәм җәмгыятьтә тоткан урыны	Телнең кеше тормышында һәм җәмгыятьтә тоткан урынын билгеләү. Кардәш һәм кардәш булмаган телләрне әйтә белү. Татарлар яши торган төбәкләрне атый алу	Телнең кеше тормышында һәм җәмгыятьтә тоткан урыны турында теләсә нинди жанрдагы иҗат эше башкару	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Аңлап уку. Текстның төп идеясен билгеләү. 2. Уку һәм танып-белү гамәленең эффектив юлларын сайлап ала белү **Регулятив күнекмә.** Эшчәнлектә проблеманы аерып ала, аның чишелеш юлларын билгели белү **Коммуникатив күнекмә.** Информацион-коммуникатив технологияләр өлкәсендә компетентлыкны үстерү	1.Туган теленне, туган төбәгеңнең, милләтеңнең тарихын һәи мәдәни мирасын белү. 2. Мораль (әхлакый) проблемаларны чишүдә үз гамәлләреңә аңлы һәм җаваплы караш формалаштыру. 3. Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер булу
Морфология буенча үткәннәрне тирәнәйтеп кабатлау	Сүз төркемнәрен классификацияләү үзенчәлеген аңлата алу. Мөстәкыйль, модаль, бәйләгеч сүз төркемнәрен һәм хәбәрлек	Өстәмә мәгълүмат белән эшләү, төп һәм ярдәмче мәгълүматны билгели белү, алган	**Танып-белү күнекмәсе.** Төшенчәләрне билгели, йомгаклый, сәбәп-нәтиҗә элемтәләрен урнаштыра, логик фикерләү, дөрес нәтиҗә һәм йомгак ясый белү **Регулятив күнекмә.**	1. Җәмгыятьнең гуманистик, демократик, традицион кыйммәтләрен күңелең белән кабул итү. 2. Үз гамәлләреңә

	сүзләрне саный белү	белемнәрне структуралаштыру	Эшчәнлектә проблеманы аерып алу, аның чишелеш юлларын билгеләү **Коммуникатив күнекмә.** Яшьтәшләре белән бердәм эшчәнлекне оештыру, төркемгә берләшү, индивидуаль һәм төркемдә эшли белү. Дәлилле итеп үз фикерен башкаларга җиткерү	аңлы һәм җаваплы караш булдыру. 3. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер булу һәм үзара аңлашуга ирешү. 4. .Сәламәт һәм куркынычсыз яшәү рәвеше кыймммәтләре булу . 8. Кеше матурлыгын аңлау аша, үз иленңнең мәдәният тарихына хөрмәт булдыру
Морфемика (сүз төзелеше) һәм ясалышы	Сүзнең мәгънәле кисәкләрен: тамыр һәм кушымчаларны аеру. Кушымчаларның төрләрен дөрес әйтү. Тамыр һәм ясалма нигезне аеру. Ясалышы буенча сүзләрнең төрләрен белү. Татар һәм рус телләрендәге сүз төзелешенең аермалы якларын билгеләү. Этимология төшенчәсен аңлату. Сүзләрне төзелеше һәм ясалышы ягыннан тикшерү. Татар телендә сүз ясалышы ысулларын атый алу	Төркемдә яки парларда фикер алышканда, үз уеңны, хисләреңне белдерү өчен, төрле сөйләм чараларыннан файдалана белү, эшчәнлегеңне планлаштыру һәм, ситуациягә карап, аны регуляцияләү, көйләү	**Танып-белү күнекмәсе.** Укучының үз эшчәнлеген мөстәкыйль рәвештә оештыра белүе, бәяләве, үзенең кызыксынучанлык өлкәсен билгеләве; мөстәкыйль рәвештә теманы, куелган проблеманы ача белү, фикер йөртү **Регулятив күнекмә.** 1. Мөстәкыйль рәвештә уңышыңның яки уңышсызлыгыңның сәбәпләрен ачыклый белү. 2. Уңышсызлык ситуацияләреннән чыгу юлларын таба белү. 3. Чынбарлыкны үзгәртүгә юнәлтелгән адымнарның кайсылары, уку мәсьәләләрен чишкәндә, уңай продукт алуга китерүен үткәнгә карап (ретроспективно) билгеләү. **Коммуникатив күнекмә.** 1. Диалог барышында үз фикереңне дәлилләп бирә, партнер фикерен сорый белү. 2. Диалог барышында карар кабул	1. Мәрхәмәтлелек, теләктәшлек, башкаларга ярдәм итү теләге хисләренә төшенү. Рухи матурлык хисләре булдыру. 2. Укуга карата теләк-омтылыш, җаваплы караш булдыру. 3. Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер һәм сәләтле булу һәм үзара

			итә һәм аны әңгәмәдәшең белән яраштыра белү	аңлашуга ирешү
Гади җөмлә синтаксисы Синтаксиска кереш. Төп синтаксик берәмлекләр. Җөмләдә сүзләр бәйләнеше. Җөмләдә сүз тәртибе. Логик басым	Төп синтаксик берәмлекләрне белү. Сүзтезмәләрнең төрләрен аеру. Сүзтезмәләрне тикшерү. Әйтү максаты ягыннан җөмлә төрләрен саный алу. Җөмләдә сүзләр бәйләнешенең ике төрен аеру. Ияртүле бәйләнештәге сүзләр арасында урнашкан хәбәрлекле, ачыклаулы, аныклаулы мөнәсәбәтне аңлату. Сүзләрнең уңай һәм кире тәртибен белү. Логик басымны дөрес билгеләү	Төгәл шартлар нигезендә чишелешнең эффектив алымнарын сайлап алу. Тема буенча фикер алышуда актив катнашу, үз фикереңне башкаларны ышандырырлык төпле дәлилләр белән җиткерә белү	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү. 2. Электрон эзләү системалары белән узара бәйләнеш булдыру **Регулятив күнекмә.** Үзконтроль нигезләрен яхшы белү, уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карар кабул итә белү. **Коммуникатив күнекмә.** 1. Үз фикереңне аргументлар китереп, әдәпле яклый белү. 2. Үз хаталарыңны лаеклы рәвештә таный белү һәм аны төзәтә белү	1. Халыкның тапкырлыгы, шат күңелле, оста телле булу кебек сыйфатларын үзеңдә булдыру. 2. Шәхеснең әхлакый-рухи сыйфатларын камилләштерү: милли горурлык, гражданлык хисләре формалаштыру; әхлак нормаларын, җәмгыятьтә яшәү кагыйдәләрен үзләштерү
Ике составлы җөмләләр	Ике составлы җөмлә төшенчәсен аңлату. Җыйнак һәм җәенке җөмләләрне аеру. Гади һәм тезмә ия, гади һәм кушма хәбәрне тану. Ия белән хәбәр арасына сызык кую очракларын белү. Җөмләнең иярчен кисәкләрен: аергыч, тәмамлык, аныклагыч, хәлне тексттан таба белү. Аерымланган хәлләр төшенчәсен аңлата алу. Аерымланган хәлләр янында тыныш билгеләрен дөрес кую.	Фикерне куелган сорау логикасында үстерә белү. Әдәби әсәрләрдән темага туры килгән мисалларны сайлап алу, җавабыңны дәлилли белү. Үз эшчәнлегеңә бәя бирү, мөстәкыйль карар кабул итә белүгә ирешү	**Танып-белү күнекмәсе. 1.** Тема буенча төп билгеләрне аерып алу нигезендә кагыйдә формалаштыру. 2. Төрле мәгълүмат чаралары белән эшли, кирәкле мәгълүматны таба, анализлый һәм үз эшчәнлегендә куллана белү **Регулятив күнекмә. 1.**Эмоциональ киеренкелекне, арыганлыкны йомшарту, активлаштыру эффектына ирешүне регуляцияләү алымнарын демонстрацияли белү **Коммуникатив күнекмә.** 1. Язма һәм телдән, монологик һәм диалогик, контекст сөйләм төрләрен	1. Җәмгыятьтә яшәү кагыйдәләрен үзләштерү; күршеңә ярдәм итүдә танып-белү инициативасы күрсәтү. 2. Үзеңне камилләштерү өстендә эшләүнең кирәклеген аңлау. 3. Әхлакый нормаларга ориентлашу

	Аныклагычларның аерымлануын һәм алар янында тыныш билгеләрен аңлата белү		оста файдалана белү. 2. Үз фикерләрен телдән һәм язмача җиткерә белү, башкаларны тыңлый, киңәш бирә белү. 3. Үзең алган белем күнекмәләрен тормышның төрле шартларында куллана белергә өйрәнү.	
Җөмләнең модаль кисәкләре	Эндәш сүзләр янында тыныш билгеләрен дөрес кую. Кереш сүзләрне тану, алар янында тыныш билгеләрен куя белү. Кереш җөмләләр янында тыныш билгеләре куелу очракларын аңлата алу. Җөмлә башындагы **әйе, юк** сүзләре янында тыныш билгеләрен кую	Төрле чыганаклардан танып-белү һәм коммуникатив их-тыяҗларны канәгатьләндерерлек мәгълүматлар табарга күнегү	**Танып-белү күнекмәсе.** Укучының үз эшчәнлеген мөстәкыйль рәвештә оештыра белүе, бәяләве, үзенең кызыксынучанлык өлкәсен билгеләве; мөстәкыйль рәвештә теманы, куелган проблеманы ача белү, фикер йөртү **Регулятив күнекмә.** 1. Мөстәкыйль рәвештә уңышыңның яки уңышсызлыгыңның сәбәпләрен ачыклый белү. 2. Уңышсызлык ситуацияләреннән чыгу юлларын таба белү. 3. Чынбарлыкны үзгәртүгә юнәлтелгән адымнарның кайсылары, уку мәсьәләләрен чишкәндә, уңай продукт алуга китерүен үткәнгә карап (ретроспективно) билгеләү. **Коммуникатив күнекмә.** 1. Диалог барышында үз фикереңне дәлилләп бирә, партнер фикерен сорый белү. 2. Диалог барышында карар кабул итә һәм аны әңгәмәдәшең белән яраштыра белү	1.Кеше тормышында һәм җәмгыятьтә гаиләнең кирәклелеген аңлау, гаилә әгъзаларына хөрмәт белән караш һәм кайгыртучан мөнәсәбәт. 2. Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. 3. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер һәм сәләтле булу һәм үзара аңлашуга ирешү. 4. Шәхесара мөнәсәбәтләрдә отышлы икеяклы хезмәттәшлек алымнарын булдыру; үзеңдә лидерлык сыйфатларын тормышка ашыру

				ысулларын формалаштыру
Җөмләнең тиңдәш кисәкләре	Тиңдәш кисәкләр төшенчәсен аңлата белү. Тиңдәш кисәкләрне бәйләүче чараларны атау. Тиңдәш кисәкләр янында тыныш билгеләрен дөрес кую. Тиңдәш кисәкләр янында гомумиләштерүче сүзләрне тану	Уку максатын мөстәкыйль билгеләү, уку һәм танып белү эшчәнлегендә яңа бурычлар кую. Гипотеза төзү, аны нигезләү. Фикер йөртүнең логик чылбырын язу	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Логик фикерләү, дөрес нәтиҗә һәм йомгак ясый белү. 2. Уку һәм танып-белү мәсьәләләрен чишү өчен билге, символ, модель, схемаларны үзгәртү һәм куллана белү 3. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү **Регулятив күнекмә.** 1. Эшчәнлектә проблеманы аерып алу, аның чишелеш юлларын билгеләү . 2.Мөстәкыйль рәвештә максатка ирешү юлларын, шулай ук альтернатив юлларын планлаштыра белү. 3.Үзгәреп торучы ситуацияләрдә үз гамәлләреңә төзәтмәләр кертә белү. 4.Уку мәсьәләләренең дөреслегенә, аны чишкәндәге үз мөмкинлекләреңә бәя бирә белү. 5. Уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карар кабул итүне аңлы рәвештә сайлый белү **Коммуникатив күнекмә.** 1. Укытучы һәм яшьтәшләре белән бердәм эшчәнлекне оештыра белү. 2. Язма һәм телдән, монологик һәм диалогик, контекст сөйләм төрләрен оста файдалана белү. 3. Информацион-коммуникатив технологияләрне куллана белү	1.Үзеңне милләтеңнең бер вәкиле итеп тану. 2. Кеше тормышында һәм җәмгыятьтә гаиләнең кирәклеген аңлау, гаилә әгъзаларына хөрмәт һәм кайгыртучан мөнәсәбәт. 3. Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер һәм сәләтле булу һәм үзара аңлашуга ирешү. 4. Әйләнә-тирә дөньяны эстетик, эмоциональ кыйммәт аша күзаллау
Тулы һәм ким, раслау һәм инкарь җөмләләр	Тулы һәм ким җөмләләрне аеру. Ким җөмләләрнең сөйләмдә кулланылышын	Яңа төшенчәләрнең күләмен билгеләү, аларны	**Танып-белү күнекмәсе.** Төшенчәләрне билгеле, йомгаклый, сәбәп-нәтиҗә элемтәләрен урнаштыра, логик фикерләү, дөрес	

	аңлата белү. Тексттан раслау һәм инкарь җөмләләргә мисаллар табып язу	модельләштерү. Уку эшчәнлеге максаты белән аның мотивы арасындагы бәйләнешне аңлау	нәтиҗә һәм йомгак ясый белү **Регулятив күнекмә.** Эшчәнлектә проблеманы аерып алу, аның чишелеш юлларын билгеләү **Коммуникатив күнекмә.** Яшьтәшләре белән бердәм эшчәнлекне оештыру, төркемгә берләшү, индивидуаль һәм төркемдә эшли белү. Дәлилле итеп үз фикерен башкаларга җиткерү	
Бер составлы җөмләләр	Бер составлы җөмләләрне тану. Бер составлы исем җөмләнең белдерелү үзенчәлеген атау. Бер составлы фигыль җөмләнең төрләрен аеру. Сөйләмдә бер составлы җөмләләрнең кулланылыш үзенчәлекләрен билгеләү	Уку мәсьәләсен аңлау һәм үтәү, билгеле бер күрсәтмә нигезендә эшли белү, логик фикерләүне үстерү, үз карашларыңның раслау һәм дәлилләү	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Логик фикерләү, дөрес нәтиҗә һәм йомгак ясый белү. 2. Уку һәм танып-белү мәсьәләләрен чишү өчен билге, символ, модель, схемаларны үзгәртү һәм куллана белү 3. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү . **Регулятив күнекмә.** 1. Эшчәнлектә проблеманы аерып алу, аның чишелеш юлларын билгеләү. 2. Мөстәкыйль рәвештә максатка ирешү юлларын, шулай ук альтернатив юлларын планлаштыра белү. 3.Үзгәреп торучы ситуацияләрдә үз гамәлләреңә төзәтмәләр кертә белү. 4. Уку мәсьәләләренең дөреслегенә, аны чишкәндәге үз мөмкинлекләреңә бәя бирә белү. 5. Уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карар кабул итүне аңлы рәвештә сайлый белү **Коммуникатив күнекмә.** 1. Укытучы һәм яшьтәшләре белән бердәм эшчәнлекне оештыра	1.Рәсәй халыкларының һәм дөнья халыкларының теленә, диненә, мәдәни мирасына хөрмәт белән карау. 2. Кеше тормышында һәм җәмгыятьтә гаиләнең кирәклелеген аңлау, гаилә әгъзаларына хөрмәт белән караш һәм кайгыртучан мөнәсәбәт. 4. Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер һәм сәләтле булу һәм үзара

			белү. 2. Язма һәм телдән, монологик һәм диалогик, контекст сөйләм төрләрен оста файдалана белү. 3. Информацион-коммуникатив технологияләрне куллана белү	аңлашуга ирешү
Җөмләнең төрле урыннарында килгән ымлыклар һәм ияртемнәр	Җөмләнең төрле урыннарында килгән ымлыклар һәм ияртемнәрне тану. Ымлыклар һәм ияртемнәр янында тыныш билгеләрен дөрес кую	Сүзләрне төгәл, урынлы һәм сәнгатьле куллану ягыннан, үзеңнең һәм башкаларның сөйләмен дөрес бәяли белү, үз сөйләмеңдәге хаталарны тану һәм төзәтү	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү. 2. Электрон эзләү системалары белән узара бәйләнеш булдыру **Регулятив күнекмә.** Үзконтроль нигезләрен яхшы белү, уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карар кабул итә белү. **Коммуникатив күнекмә.** 1. Аралашу бурычларын билгели белү һәм аңа туры килгән сөйләм чараларын сайлап ала белү. 2. Үз фикереңне аргументлар китереп, әдәпле яклый белү. 3. Үз хаталарыңны лаеклы рәвештә таный белү һәм аны төзәтә белү	1. Шәхеснең әхлакый-рухи сыйфатларын камилләштерү: милли горурлык, гражданлык хисләре формалаштыру. 2. Үзеңдә мәрхәмәтлелек сыйфатлары булдыру. 3. Милли гореф-гадәт, йолаларны тану, хыял дөньяларын баету
Гади җөмлә синтаксисын гомумиләштереп кабатлау	Гади җөмлә синтаксисына караган төшенчәләрне аңлата белү. Җөмләләргә синтаксик анализ ясау	Объектларны классификацияләү, чагыштыру өчен критерийлар сайлау һәм нәтиҗәләр чыгара белү	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Аңлап уку. Үз эшчәнлеге максатларына туры килгән,соралган информацияне тексттан табу. 2. Текст эчтәлегендә ориентлашу, текстның тулы мәгънәсен аңлау. 3. Тема тирәсендәге төп билгеләрне аерып алу нигезендә кагыйдә формалаштыру. 4. Төрле мәгълүмат чаралары белән эшли, кирәкле мәгълүматны таба, анализлый һәм үз эшчәнлегендә куллана белү **Регулятив күнекмә.** Көтелгән нәтиҗәгә ирешә яки ирешә алмау сәбәпләрен	1. Тормышта үз урыныңны табарга омтылу. 2. Укуның мөһимлеген аңлау. 3. Үзеңдә милли гореф-гадәтләр турында караш булдыру

			аргументлаштырып, үз эшчәнлегенә бәя бирү **Коммуникатив күнекмә.** **И**нформацион һәм коммуникатив уку мәсьәләләрен чишү өчен, компьютер технологияләрен куллана белү	

Эчтәлек
8 класс

Бүлек исеме	**Кыскача эчтәлек**	**Сәгать саны**
Сөйләм һәм аралашу	Аралаша белү – кеше мәдәниятнең иң мөһим өлеше. Текст, стиль һәм сөйләм төрләре турында өйрәнгәнне кабатлау; өйрәнгән сөйләм стильләренә хас булган тел-сурәтләү чаралары турындагы күзаллауны киңәйтү.	2
Сөйләм эшчәнлеге	Эшчәнлек төре буларак сөйләм. Сөйләм төрләре: тыңлап аңлау, сөйләү, уку, язу. Тыңлап аңлау төрләре: сайлап алып, танышу. Танышу, өйрәнү, эзләү, уку төрләре стратегиясе. Текстның мәгънәсенә төшенеп уку. Аралашу шартларына туры китереп, укылган, тыңланган текстны тулы, кыскача, сайлап алып язу.	2
Текст	Тексттагы фикерне дәвам итү: җөмләләрнең тезүле һәм ияртүле бәйләнеш ысуллары, бәйләү чарасы - хәл фигыль. Кабатлауның тексттагы роле: җөмләләрне бәйләү ысулы, сөйләмнең сәнгатьлелеген камилләштерә торган стилистик чара буларак норматив кабатлау һәм кабатлау – җитешсезлек.	3
Сөйләм стильләре	Фәнни һәм рәсми стиль (куллану даирәсе, аралашу максаты, шул стильләргә хас булган тел-сурәтләү чаралары). Фәнни стильгә хас булган текст фрагментлары (фән төшенчәсен аңлату, фәнни төшенчәләрнең классификациясе), дефиниция күренешенең тел чаралары һәм структурасы. Рәсми стильгә хас булган композицион формалар (жанрлар) – күрсәтмә, игълан.	3
Контроль диктант (4). Изложение (5). Инша (6)		15
Тел – аралашуның иң мөһим чарасы.	Аралашу чарасы буларак тел. Татар теле һәм аның башка телләр арасындагы урыны.	1
Фонетика һәм графика.	Фонетиканың өйрәнү предметы. Сөйләм авазлары. Фонетик иҗек. Фонетик транскрипция элементлары. Татар телендә басым төшү үзенчәлекләре. Сүзгә фонетик анализ ясау.	5

	е, ё, я, ю авазларының мәгънәсе. Кабатлау.	
Орфоэпия һәм орфография	Орфографик сүзлек һәм аны сөйләм практикасында куллану. Орфографиянең өйрәнү предметы. Орфограмма төшенчәсе.	3
Лексикология һәм фразеология	Әдәби троплар: метафора, җанландыру, эпитет хасил итү ысулы буларак сүзнең күчерелмә мәгънәсе. Синоним, антоним сүзләр. Омонимнар. Татар теленең сүзлек запасын тутыру ысуллары. Төрки-татар сүзләре һәм алынмалар. Фразеологик әйтелмәләр һәм аларның стилистик үзлекләре, сөйләмдәге төп функцияләре. Кабатлау.	8
Морфемика һәм сүз ясалышы	Лингвистиканың бер бүлеге буларак морфемика. Сүзнең иң кечкенә берәмлеге буларак морфема. Сүзнең ясалышы һәм үзгәреше. Тамырдаш сүзләр. Мөстәкыйль сүзләрнең тамыры һәм кушымча. Татар теленең сүзлек запасын тутыру ысуллары: сүз ясалыш һәм башка телләрдән кергән алынмалар. Татар телендә сүз ясалышы механизмы төшенчәсе. Сүз ясалышының төп ысуллары. Сүзгә морфемик һәм сүз ясагыч анализ. Кабатлау.	3
Морфология	Татар теленең төп морфологик кагыйдәләре. Сүзләрнең лексик-грамматик төрләре буларак, сүз төркемнәре. Мөстәкыйль, хәбәрлек һәм модаль сүз төркемнәр. Хәбәрлек сүз төркеме: бәйлек һәм теркәгечләр. Модаль сүз төркемнәре: ымлык, кисәкчә, предикатив сүзләр. Аларның семантик, морфологик һәм синтаксик үзенчәлекләре. Төрле сүз төркемнәренә караган сүзләрнең ясалышы, аларның семантикасы һәм кулланылыш үзенчәлекләре. Сүзгә морфологик анализ ясау.	20
Синтаксис һәм пунктуация	Туры һәм кыек сөйләм. Чит сөйләмне җиткерү ысуллары: туры һәм кыек сөйләм. Туры сөйләм белән җөмлә төзелеше. Туры сөйләм вакытында тыныш билгеләренең куелышы. Чит сөйләмне җиткерү ысулы буларак цитата. Цитатаны тыныш билгеләре белән билгеләү. Диалог. Кушма җөмлә төшенчәсе. Кушма җөмлә төрләре. Тезмә кушма җөмлә. Теркәгечле һәм теркәгечсез тезмә кушма җөмләләр. Иярченле кушма җөмлә. Татар һәм рус телләрендә иярченле кушма җөмлә төзелеше. Синтетик иярченле кушма җөмлә, әлеге төр җөмләдә җөмләләрнең үзара бәйләнеше, тыныш билгеләре. Аналитик иярченле кушма җөмлә, әлеге төр җөмләдә җөмләләрнең үзара бәйләнеше, тыныш билгеләре. Иярчен җөмлә, аның төрләре. Төрле төр бәйләү чаралары булган кушма җөмләләр. Иярченле кушма җөмләнең төзелеше: баш һәм иярчен җөмлә;	26

	иярченле кушма җөмләдә бәйләү чаралары. Баш һәм иярчен җөмләләр арасында тыныш билгеләре. Татар телендә тыныш билгеләре. Пунктуацион-мәгънәви өлеш. Татар теленең пунктуацион кагыйдәләре. Кабатлау.	
Стилистика һәм сөйләм культурасы	Сөйләмдә, фикерне төгәлрәк җиткерү, бер үк сүзләрне кабатламау өчен, синоним исемнәрне куллана белү сәләте. Сөйләмдә, фикерне төгәлрәк җиткерү, бер үк сүзләрне кабатламау өчен, синоним фигыльләрне куллану. Төрле жанрдагы һәм стильдәге текстлар белән эшләү. Текстларны татар теленнән рус теленә тәрҗемә итү.	6
Тел һәм мәдәният	Телдә татар халкының тарихы һәм мәдәнияте, аның Россиядә яшәүче башка халыклар белән бәйләнешенең чагылышы. Традицион татар көнкүреше предметын атаучы лексика, искергән сүзләр, фольклор лексикасы һәм фразеологик әйтелмәләр. Татар мәкальләре һәм әйтемнәре. Татар телендә татар халкының һәм башка халыкларның материаль һәм рухи кыйммәтләре чагылышы.	8

Планлаштырылган нәтиҗәләр
8 класс

Бүлек исеме	Предмет нәтиҗәләре		Метапредмет нәтиҗәләр	Шәхескә бәйле нәтиҗәләр
	Укучы өйрәнәчәк	Укучы өйрәнергә мөмкинлек алачак		
Сөйләм һәм аралашу	Аралаша белү – кеше мәдәниятнең иң мөһим өлеше. Текст, стиль һәм сөйләм төрләре турында өйрәнгәнне кабатлый; өйрәнгән сөйләм стильләренә хас булган тел-сурәтләү чаралары турындагы күзаллауны киңәйтә.	Текст, стиль һәм сөйләм төрләре турында өйрәнгәнне кабатлау; өйрәнгән сөйләм стильләренә хас булган тел-сурәтләү чаралары турындагы күзаллауны киңәйтү	**Танып-белү күнекмәсе. 1.** Аңлап уку (текстта тасвирланган вакыйга, күренеш, процесслар арасындагы элемтәне билгеләү). 2 . Уку һәм танып-белү мәсьәләләрен чишү өчен модель, схемаларны куллана белү. **Регулятив күнекмә.** 1. Эшчәнлектә проблеманы аерып ала, аның чишелеш юлларын билгели белү. **Коммуникатив күнекмә.** 1.Дәлилле итеп үз фикерен	1. Татар халкының теленә, диненә, мәдәни мирасына хөрмәт белән карау. 2. Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына)

			башкаларга җиткерә белү.	карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер булу һәм үзара аңлашуга ирешү.
Сөйләм эшчәнлеге	Эшчәнлек төре буларак сөйләм. Сөйләм төрләре: тыңлап аңлый, сөйли, уый, яза. Текстның мәгънәсенә төшенеп укый. Аралашу шартларына туры китереп, укылган, тыңланган текстны тулы, кыскача, сайлап алып яза.	Уку максатын мөстәкыйль формалаштыра белү, максатка ирешү юлларын билгеләү, эшчәнлек алгоритмын мөстәкыйль төзү.	**Танып-белү күнекмәсе.** 1.Төшенчәләрне билгели, йомгаклый, сәбәп-нәтиҗә элемтәләрен урнаштыра, логик фикерләү, дөрес нәтиҗә һәм йомгак ясый белү. **Регулятив күнекмә.** 1. Эшчәнлектә проблеманы аерып ала, аның чишелеш юлларын билгеләү. **Коммуникатив. 1**. Яшьтәшләре белән бердәм эшчәнлекне оештыра, төркемгә берләшә, индивидуаль һәм төркемдә эшли белү. Дәлилле итеп үз фикерен башкаларга җиткерә белү.	Үз милләтеңә,үз телеңә хөрмәт тәрбияләү. Татар теленең татар халкы өчен төп милли –мәдәни кыйммәт булуын, ана телендә шәхеснең әхлакый һәм рухи яктан формалашуындагы ролен аңлау ;уңышларыңа яки уңышсызлыкларыңа, аларның сәбәпләренә дөрес бәя бирү.
Текст	Тексттагы фикерне дәвам итү: җөмләләрнең тезүле һәм ияртүле бәйләнеш ысуллары, бәйләү чарасы - хәл фигыль. Кабатлауның тексттагы роле: җөмләләрне бәйләү ысулы, сөйләмнең сәнгатьлелеген камилләштерә торган стилистик чараларны өйрәнә.	Төркемдә яки парларда фикер алышканда, үз уеңны, хисләреңне белдерү өчен, төрле сөйләм чараларыннан файдалана белү, эшчәнлегеңне планлаштыру һәм, ситуациягә карап, аны регуляцияләү, көйләү.	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Сәбәп-нәтиҗә элемтәләрен урнаштыру. 2. Уку һәм танып-белү мәсьәләләрен чишү өчен билге, символ, модель, схемаларны үзгәртү һәм куллана белү. 3. Текстның тулы мәгънәсен аңлау уку. 4. Экологик фикерләүне танып-белү, социаль практикада куллана белү . 5. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү . **Регулятив күнекмә.** 1.Уку һәм танып-белү гамәленең эффектив юлларын сайлап ала белү 2.Нәтиҗәгә ирешү процессында үз эшчәнлегеңә контроль ясый белү . 3.Уку	1.Үзеңне милләтеңнең вәкиле итеп тану. 2. Кеше тормышында һәм җәмгыятьтә гаиләнең кирәклеген аңлау, гаилә әгъзаларына хөрмәт һәм кайгыртучан мөнәсәбәт. 3..Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык

			мәсьәләләрен чишкәндә үз мөмкинлекләреңә бәя бирә белү. 4. Уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карар кабул итүне аңлы рәвештә сайлый белү. **Коммуникатив күнекмә.** 1.Яшьтәшләре белән төркемгә берләшү, индивидуаль һәм төркемдә эшли белү күнекмәсе булдыру. 2. Регуляцияләү өчен кирәк булган тел чараларын аңлы рәвештә куллана белү. 3. Информацион-коммуникатив технологияләр өлкәсендә компетентлы булу.	позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер һәм сәләтле булу һәм үзара аңлашуга ирешү. 4. .Әйләнә-тирә дөньяны эстетик, эмоциональ кыйммәт аша күзаллау.
Сөйләм стильләре	Фәнни стильгә хас булган текст фрагментлары (фән төшенчәсен аңлата, фәнни төшенчәләрнең классификациясе), дефиниция күренешенең тел чаралары һәм структурасын өйрәнә. .	Максатка ирешү юлларын мөстәкыйль планлаштыру, танып белү һәм уку мәсьәләләрен чишүнең эффектив ысулларын аңлы рәвештә сайлап ала белү.	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Логик фикерләү, дөрес нәтиҗә һәм йомгак ясау. 2. Уку һәм танып-белү мәсьәләләрен чишү өчен билге, символ, модель, схемаларны үзгәртү һәм куллана белү. 3. Аңлап уку: текстта тасвирланган вакыйга, күренеш, процесслар арасындагы элемтәне билгеләү. 4. Экологик фикерләүне танып-белү, социаль практикада куллана белү. 5. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү. **Регулятив күнекмә.** 1. Аерып алынган проблеманы мөстәкыйль хәл итү, рефлексия ясау. 2. Уку һәм танып-белү гамәленең эффектив юлларын сайлап ала белү. 3.Тәкъдим ителгән шартлар һәм таләпләр рамкасында чынбарлыкны үзгәртүгә юнәлтелгән адымыңның ысулларын билгеләү. 4.Уку мәсьәләләрен чишкәндә үз мөмкинлекләреңә бәя бирә белү. 5. Уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карарны аңлы рәвештә сайлый белү.	1.Туган телеңне , туган төбәгеңнең, милләтеңнең тарихын һәи мәдәни мирасын белү. 2. Мораль (әхлакый) проблемаларны чишүдә үз гамәлләреңә аңлы һәм җаваплы караш формалаштыру. 3..Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер булу.

			Коммуникатив күнекмә. 1. Дәлилле итеп үз фикерен башкаларга җиткерә белү, өлкәннәр һәм яшьтәшләре белән продуктив уртак гамәл оештыра белү. 2. Язма һәм телдән, монологик һәм контекст сөйләм төрләрен оста файдалана белү. 3. Информацион-коммуникатив технологияләр өлкәсендә компетентлыкны үстерү.	
Контроль диктант (4). Изложение (5). Инша (6)		Сүзләрне төгәл, урынлы һәм сәнгатьле куллану ягыннан, үзеңнең һәм башкаларның сөйләмен дөрес бәяли белү, үз сөйләмеңдәге хаталарны тану һәм төзәтү.	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Логик фикерләү, дөрес нәтиҗә һәм йомгак ясый белү. 2. Уку һәм танып-белү мәсьәләләрен чишү өчен билге, символ, модель, схемаларны үзгәртү һәм куллана белү 3. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү . **Регулятив күнекмә.** 1. Эшчәнлектә проблеманы аерып алу, аның чишелеш юлларын билгеләү . 2.Мөстәкыйль рәвештә максатка ирешү юлларын, шулай ук альтернатив юлларын планлаштыра белү. 3.Үзгәреп торучы ситуацияләрдә үз гамәлләреңә төзәтмәләр кертә белү. 4.Уку мәсьәләләренең дөреслегенә, аны чишкәндәге үз мөмкинлекләреңә бәя бирә белү. 5. Уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карар кабул итүне аңлы рәвештә сайлый белү **Коммуникатив күнекмә.** 1. Укытучы һәм яшьтәшләре белән бердәм эшчәнлекне оештыра белү. 2. Язма һәм телдән, монологик һәм контекст сөйләм төрләрен оста файдалана белү. 3. Информацион-коммуникатив технологияләрне куллана белү.	1. .Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. Башка кешеләр белән диалог барышын оештыруга әзер булу.
Тел –	Аралашу чарасы	Мәгълүмат	**Танып-белү күнекмәсе.**	1.Җәмгыятьнең

аралашуның иң мөһим чарасы.	буларак тел. Татар теле һәм аның башка телләр арасындагы урыны турында мәгълуматлы була.	җыю һәм туплауда инициативалы хезмәттәшлек итү, төп һәм ярдәмче мәгълүматны билгели белү, алган белемнәрне структуралаштыру.	1. Логик фикерләү, дөрес нәтиҗә һәм йомгак ясый белү. 2. Уку һәм танып-белү мәсьәләләрен чишү өчен билге, символ, модель, схемаларны үзгәртү һәм куллана белү 3. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү . **Регулятив күнекмә.** 1. Эшчәнлектә проблеманы аерып алу, аның чишелеш юлларын билгеләү . 2.Мөстәкыйль рәвештә максатка ирешү юлларын, шулай ук альтернатив юлларын планлаштыра белү. 3.Үзгәреп торучы ситуацияләрдә үз гамәлләренә төзәтмәләр кертә белү. 4.Уку мәсьәләләренең дөреслегенә, аны чишкәндәге үз мөмкинлекләренә бәя бирә белү. 5. Уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карар кабул итүне аңлы рәвештә сайлый белү **Коммуникатив күнекмә.** 1. Укытучы һәм яшьтәшләре белән бердәм эшчәнлекне оештыра белү. 2. Язма һәм телдән, монологик һәм контекст сөйләм төрләрен оста файдалана белү. 3. Информацион-коммуникатив технологияләрне куллана белү.	гуманистик, демократик, традицион кыйммәтләрен күңелең белән кабул итү. 2. Үз гамәлләреңә аңлы һәм җаваплы караш булдыру. 3. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер булу һәм үзара аңлашуга ирешү. 4. .Сәламәт һәм куркынычсыз яшәү рәвеше кыймматләре булу . 8. Кеше матурлыгын аңлау аша, үз илеңнең мәдәният тарихына хөрмәт булдыру.
Фонетика һәм графика.	Фонетиканың өйрәнү предметы. Сөйләм авазлары. Фонетик иҗек. Фонетик транскрипция элементлары. Татар телендә басым төшү үзенчәлекләре. Сүзгә фонетик анализ ясау. *е, ё, я, ю* авазларының мәгънәсе турында мәгълуматлы була.	Уку максатын мөстәкыйль билгеләү, уку һәм танып белү эшчәнлегендә яңа бурычлар кую. Гипотеза төзү, аны нигезләү. Фикер	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Логик фикерләү, дөрес нәтиҗә һәм йомгак ясый белү. 2. Уку һәм танып-белү мәсьәләләрен чишү өчен билге, символ, модель, схемаларны үзгәртү һәм куллана белү 3. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү . **Регулятив күнекмә.** 1. Эшчәнлектә проблеманы аерып алу, аның чишелеш юлларын билгеләү	1.Рәсәй халыкларының һәм дөнья халыкларының теленә, диненә, мәдәни мирасына хөрмәт белән карау. 2. Кеше тормышында һәм җәмгыятьтә гаиләнең кирәклелеген аңлау, гаилә әгъзаларына

		йөртүнең логик чылбырын язу.	. 2.Мөстәкыйль рәвештә максатка ирешү юлларын, шулай ук альтернатив юлларын планлаштыра белү. 3.Үзгәреп торучы ситуацияләрдә үз гамәлләренә төзәтмәләр кертә белү. 4.Уку мәсьәләләренең дөреслегенә, аны чишкәндәге үз мөмкинлекләренә бәя бирә белү. 5. Уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карар кабул итүне аңлы рәвештә сайлый белү **Коммуникатив күнекмә.** 1. Укытучы һәм яшьтәшләре белән бердәм эшчәнлекне оештыра белү. 2. Язма һәм телдән, монологик һәм контекст сөйләм төрләрен оста файдалана белү. 3. Информацион-коммуникатив технологияләрне куллана белү.	хөрмәт белән караш һәм кайгыртучан мөнәсәбәт. 4. Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер һәм сәләтле булу һәм үзара аңлашуга ирешү.
Орфоэпия һәм орфография	Орфографик сүзлек һәм аны сөйләм практикасында куллана ала. Орфографиянең өйрәнү предметы. Орфограмма төшенчәсе белән таныша.	Төгәл шартлар нигезендә чишелешнең эффектив алымнарын сайлап алу. Тема буенча фикер алышуда актив катнашу, үз фикереңне башкаларны ышандырырлык төпле дәлилләр белән җиткерә белү.	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Логик фикерләү, дөрес нәтиҗә һәм йомгак ясый белү. 2. Уку һәм танып-белү мәсьәләләрен чишү өчен билге, символ, модель, схемаларны үзгәртү һәм куллана белү 3. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү . **Регулятив күнекмә.** 1. Эшчәнлектә проблеманың чишелеш юлларын билгеләү . 2.Мөстәкыйль рәвештә максатка ирешү юлларын, шулай ук альтернатив юлларын планлаштыра белү. 3.Үзгәреп торучы ситуацияләрдә үз гамәлләренә төзәтмәләр кертә белү. 4.Уку мәсьәләләренең дөреслегенә, аны чишкәндәге үз мөмкинлекләренә бәя бирә белү. 5. Уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карар	1. Кеше тормышында һәм җәмгыятьтә гаиләнең кирәклелеген аңлау, гаилә әгъзаларына хөрмәт белән караш һәм кайгыртучан мөнәсәбәт. 2. Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. 3. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер

			кабул итүне аңлы рәвештә сайлый белү **Коммуникатив күнекмә.** 1. Укытучы һәм яшьтәшләре белән бердәм эшчәнлекне оештыра белү. 2. Язма һәм телдән, монологик һәм контекст сөйләм төрләрен оста файдалана белү. 3. Информацион-коммуникатив технологияләрне куллана белү.	һәм сәләтле булу һәм үзара аңлашуга ирешү. 4. Шәхесара мөнәсәбәтләрдә отышлы икеяклы хезмәттәшлек алымнарын булдыру; үзендә лидерлык сыйфатларын тормышка ашыру ысулларын формалаштыру.
Лексикология һәм фразеология	Әдәби троплар: метафора, җанландыру, эпитет хасил итү ысулы буларак сүзнең күчерелмә мәгънәсе. Синоним, антоним сүзләр. Омонимнар. Татар теленең сүзлек запасын тутыру ысуллары. Төрки-татар сүзләре һәм алынмалар. Фразеологик әйтелмәләр һәм аларның стилистик үзлекләре, сөйләмдәге төп функцияләре турында мәгълуматлы була.	Мисалларга таянып, билгеләмә чыгару. Тексттан таныш төшенчәләрне аерып язу	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Аңлап уку. Үз эшчәнлеге максатларына туры килгән,соралган информацияне тексттан табу. 2. Текст эчтәлегендә ориентлашу,текстның тулы мәгънәсен аңлау. 3. Тема тирәсендәге төп билгеләрне аерып алу нигезендә кагыйдә формалаштыру. 4. Төрле мәгълүмат чаралары белән эшли, кирәкле мәгълүматны таба, анализлый һәм үз эшчәнлегендә куллана белү. **Регулятив күнекмә.** 1. Үзеңнең чынбарлыкны үзгәртүгә юнәлтелгән адымыңны планлаштырылган нәтиҗәләр белән тиңләштерә белү, нәтиҗәгә ирешү процессында үз эшчәнлегеңә контроль ясый белү. 2. Педагог һәм яшьтәшләре белән бергә уку эшчәнлеген бәяләү һәм көтелгән нәтиҗәләрнең критерийларын билгели белү. 3. Үз эшчәнлеген бәяләү һәм көтелгән нәтиҗәләрнең критерийларын билгеле бер системага салу. **Коммуникатив күнекмә.** 1. Үз хисләреңне, фикерләреңне әйтеп бирү, үз эшчәнлегеңне планлаштыру,	Җәмгыятьтә яшәү кагыйдәләрен үзләштерү; күршеңә ярдәм итүдә танып-белү инициативасы күрсәтү.

			регуля цияләү өчен кирәк булган тел чараларын аңлы рәвештә куллана белү; язма һәм телдән, монологик һәм контекст сөйләм төрләрен оста файдалана белү. 2. Дәлилле итеп үз фикерен башкаларга җиткерә белү, өлкәннәр һәм яшьтәшләре белән продуктив уртак гамәл оештыра белү; уку һәм танып-белү процессында позитив мөнәсәбәтләр булдыру.	
Морфемика һәм сүз ясалышы	Лингвистиканың бер бүлеге буларак морфемика. Сүзнең иң кечкенә бермлеге буларак морфема. Сүзнең ясалышы һәм үзгәрешен өйрәнә. Тамырдаш сүзләр. Мөстәкыйль сүзләрнең тамыры һәм кушымча. Сүзгә морфемик һәм сүз ясагыч анализ ясый	Яңа төшенчәләрнең күләмен билгеләү, аларны модельләштерү. Уку эшчәнлеге максаты белән аның мотивы арасындагы бәйләнешне аңлау.	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Экологик фикерләүне формалаштыру һәм үстерү, аны танып-белү, коммуникатив, социаль практикада һәм профессиональ ориентациядә куллана белү. 2. Хәбәрлек сүзләрне тану; төп билгеләрне аерып алу нигезендә кагыйдә формалаштыру. 3 . Төрле мәгълүмат чаралары белән эшли, кирәкле мәгълүматны таба, анализлый һәм үз эшчәнлегендә куллана белү. **Регулятив күнекмә.** 1. Уку мәсьәләләренең дөреслегенә, аны чишкәндәге үз мөмкинлекләренә бәя бирә белү. **Коммуникатив күнекмә. 1. У**кылган текстлар буенча сораулар бирә алу. 2. Бирелгән текстларның дәвамын үзлектән сөйләп карау, фикер әйтү, автор фикере белән чагыштыру; бердәм эшчәнлектә мөмкин булган рольләрне билгели белү. 3. Төркем алдына куелган мәсьәләне чишү алдыннан тикшерү, кагыйдәләре, куелган сораулар турында бер фикергә килә белү.	Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер һәм сәләтле булу һәм үзара аңлашуга ирешү.
Морфология	Татар теленең төп морфологик	Мәгълүмат җыю һәм	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Сүзлекләр, башка эзләнү	Башка кешегә, аның уй-

	кагыйдәләрен искә төшерә. Сүзгә морфологик анализ ясый.	туплауда инициативалы хезмәттәшлек итү, төп һәм ярдәмче мәгълүматны билгели белү, алган белемнәрне структуралаштыру.	схемаларын актив куллана белү. 2. Электрон эзләү системалары белән узара бәйләнеш булдыру. **Регулятив күнекмә.** 1. Үзконтроль нигезләрен яхшы белү, уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карар кабул итә белү. **Коммуникатив күнекмә.** 1. Аралашу бурычларын билгели белү һәм аңа туры килгән сөйләм чараларын сайлап ала белү. 2. Үз фикереңне аргументлар китереп, әдәпле яклый белү. 3. Үз хаталарыңны лаеклы рәвештә таный белү һәм аны төзәтә белү.	фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер һәм сәләтле булу һәм үзара аңлашуга ирешү.
Синтаксис һәм пунктуация	Туры һәм кыек сөйләм. Чит сөйләмне җиткерү ысуллары: туры һәм кыек сөйләм. Туры сөйләм белән җөмлә төзелеше. Туры сөйләм вакытында тыныш билгеләренең куелышы. Чит сөйләмне җиткерү ысулы буларак цитата. Цитатаны тыныш билгеләре белән билгеләү. Диалог. Татар теленең пунктуацион кагыйдәләрен өйрәнә	Дәреслек материалын тиз һәм урынлы файдалану, чагыштыра, гомумиләштерә белү. Фикер йөртүнең логик чылбырын язу	**Танып-белү күнекмәсе. 1.** Укучының үз эшчәнлеген мөстәкыйль рәвештә оештыра белүе, бәяләве, үзенең кызыксынучанлык өлкәсен билгеләве; мөстәкыйль рәвештә теманы, куелган проблеманы ача белү, фикер йөртү. **Регулятив күнекмә.** 1. Мөстәкыйль рәвештә уңышыңның яки уңышсызлыгыңның сәбәпләрен ачыклый белү. 2. Уңышсызлык ситуацияләреннән чыгу юлларын таба белү. 3. Чынбарлыкны үзгәртүгә юнәлтелгән адымнарның кайсылары уку мәсьәләләрен чишкәндә уңай продукт алуга китерүен үткәнгә карап (ретроспективно) билгеләү. **Коммуникатив күнекмә.** 1. Диалог барышында үз фикереңне дәлилләп бирә, партнер фикерен сорый белү. 2. Диалог барышында карар кабул итә һәм аны әңгәмәдәшең белән ярaштыра белү.	Шәхеснең әхлакый-рухи сыйфатларын камилләштерү: милли горурлык, гражданлык хисләре формалаштыру.
Стилистика һәм	Сөйләмдә, фикерне төгәлрәк җиткерү, бер	Сүзләрне төгәл,	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Аңлап уку. Үз эшчәнлеге	Шәхеснең әхлакый-рухи

сөйләм культурасы	үк сүзләрне кабатламау өчен, синоним исемнәрне куллана белү сәләте. Сөйләмдә, фикерне төгәлрәк җиткерү, бер үк сүзләрне кабатламау өчен, синоним фигыльләрне кулланырга өйрәнә. Төрле жанрдагы һәм стильдәге текстлар белән эшләү. Текстларны татар теленнән рус теленә тәрҗемә итә.	урынлы һәм сәнгатьле куллану ягыннан, үзеңнең һәм башкаларның сөйләмен дөрес бәяли белү, үз сөйләмеңдәге хаталарны тану һәм төзәтү.	максатларына туры килгән,соралган информацияне тексттан табу. 2. Текст эчтәлегендә ориентлашу,текстның тулы мәгънәсен аңлау. 3. Тема тирәсендәге төп билгеләрне аерып алу нигезендә кагыйдә формалаштыру. 4. Төрле мәгълүмат чаралары белән эшли, кирәкле мәгълүматны таба, анализлый һәм үз эшчәнлегендә куллана белү. **Регулятив күнекмә. 1. К**өтелгән нәтиҗәгә ирешә яки ирешә алмау сәбәпләрен аргументлаштырып, үз эшчәнлегеңә бәя бирү. **Коммуникатив күнекмә. 1. И**нформацион һәм коммуникатив уку мәсьәләләрен чишү өчен компьютер технологияләрен куллана белү.	сыйфатларын камилләштерү: милли горурлык, гражданлык хисләре формалаштыру; әхлак нормаларын, җәмгыятьтә яшәү кагыйдәләрен үзләштерү.
Тел һәм мәдәният	Телдә татар халкының тарихы һәм мәдәнияте, аның Россиядә яшәүче башка халыклар белән бәйләнешенең чагылышын таба.	Күмәк фикер алышуга кушыла алу. Кирәкле мәгълүматны аерып алу, төп һәм ярдәмче мәгълүматны билгели белү.	**Танып-белү күнекмәсе. 1.** Тема буенча төп билгеләрне аерып алу нигезендә кагыйдә формалаштыру. 2. Төрле мәгълүмат чаралары белән эшли, кирәкле мәгълүматны таба, анализлый һәм үз эшчәнлегендә куллана белү. **Регулятив күнекмә. 1.** Эмоциональ киеренкелекне, арыганлыкны йомшарту, активлаштыру эффектына ирешүне регуляцияләү алымнарын демонстрацияли белү. **Коммуникатив күнекмә.** 1. Язма һәм телдән, монологик һәм контекст сөйләм төрләрен оста файдалана белү. 2. Үз фикерләрен телдән һәм язмача җиткерә белү, башкаларны тыңлый, киңәш бирә белү. 3. Үзең алган белем күнекмәләрен тормышның төрле шартларында куллана белергә өйрәнү. 4. Информацион-коммуникатив	Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер һәм сәләтле булу һәм үзара аңлашуга ирешү.

			технологияләр өлкәсендә компетентлылыкны профессиональ ориентациядә куллана белү күнекмәсен формалаштыру һәм үстерү.	

Эчтәлек
9 класс

Бүлек исеме	Кыскача эчтәлек	Сәгать саны
Сөйләм һәм аралашу	Аралашу ситуациясе һәм аның компонентлары: катнашучылар һәм аралашу шартлары; шәхси һәм шәхси булмаган сөйләшү, рәсми һәм рәсми булмаган, алдан әзерләнгән һәм әзерләнмәгән аралашу. Типик ситуацияләргә хас булган аралашу кагыйдәләрен үзләштерү.	1
Сөйләм эшчәнлеге	Сөйләм эшчәнлеге төрләре һәм аларның үзенчәлекләре. Уку: китап һәм башка чыганаклар (шул исәптән ММЧ, Интернет чыганаклары) белән эшләү культурасы, алар белән эшләү үрнәкләре. Сөйләүченең коммуникатив максатларын тыңлап аңлау, төрле текстларны тыңлап аңлау, текстның мәгънәви кисәкләрен билгеләү һәм алар арасындагы бәйләнешне табу. Сөйләү. Диалогларда катнашу. Язу. Тыңланган яки укылган мәгълүматның эчтәлеген язма формада тапшыра белү. Инша, бәяләмә һәм рецензия язу.	2
Текст	Сөйләм эшчәнлеге нәтиҗәсе буларак текст. Аның мәгънәви һәм композицион бөтенлеге. Тема, текстның төп фикере. Сөйләм төрләренең функцияләре: сурәтләү, хикәяләү, фикерләү. Текст анализы (аның темасы, төп фикере, билгеле бер стильгә каравы)	1
Телнең функциональ үзенчәлекләре	Телнең функциональ төрлелеге: гади сөйләм, функциональ стильләр һәм аларның жанрлары.	**1**
Контроль диктант (3). Изложение (3). Инша (4)		10
Тел турында гомуми мәгълүмат	Аралашу чарасы буларак тел. Татар теле — татар әдәби әсәрләр теле. Тел турындагы фән буларак лингвистика. Лингвистиканың төп бүлекләре (гомуми мәгълүмат). Татар әдәби теле системасы. Тел һәм сөйләм тәңгәллеге.	1
Фонетика һәм графика.	Лингвистика бүлеге буларак фонетика. Тел берәмлеге буларак аваз. Авазның мәгънә аеру функциясе. Татар теленең сузык авазлар системасы. Татар теленең тартык авазлар системасы. Шаулы тартыклар	5

	(яңгырау һәм саңгырау) һәм сонор тартыклар. Иҗек. Басым. Интонация. Аваз һәм хәреф тәңгәллеге. Сүзгә фонетик анализ ясау. Кабатлау.	
Орфоэпия һәм орфография	Орфоэпия нормалары төшенчәсе. Лингвистиканың бер бүлеге буларак орфоэпия. Әйтү вариантлары һәм басым. Орфоэпик кагыйдәләр күзлегеннән караганда, үз һәм чит кеше сөйләмен бәяләү. Орфоэпик сүзлекләр һәм көндәлек тормышта аларның кулланылышы. Дөрес язу кагыйдәләре системасы буларак орфография. Сузыкларның һәм тартыкларның язылышы, ъ һәм ь билгеләренең кулланылышы. Сүзләрнең бергә, аерым һәм сызыкча аша язылу очраклары. Баш һәм юл хәрефләренең кулланылышы. Юлдан-юлга күчерү кагыйдәләре. Орфографик сүзлекләрне куллану очраклары.	3
Лексикология һәм фразеология	Лексиканың өйрәнү предметы. Лингвистиканың бер бүлеге буларак лексикология. Сүз – телнең төп берәмлеге. Сүзнең лексик мәгънәсе. Бер һәм күп мәгънәле сүзләр. Туры һәм күчерелмә мәгънәле сүзләр. Татар теленең аңлатмалы сүзлеге. Туган телнең синоним, антоним һәм омонимнары. Синоним, антоним, омонимнар сүзлеге. Татар сүзләре һәм алынмалар. Гомумкулланылыш сүзләре һәм кулланылышлары чикләнгән сүзләр. Диалектизмнар, һөнәрчелек сүзләре, жаргоннар. Актив һәм пассив лексика. Искергән сүзләр һәм неологизмнар. Тел гыйлеме фәненең бер бүлеге буларак фразеология. Фразеологик әйтелмәләр. Фразеологик әйтелмәләр сүзлеге. Сүзгә лексик анализ ясау. Кабатлау.	7
Морфемика һәм сүз ясалышы	Морфемиканың өйрәнү предметы. Тел турындагы фәннең бүлекләре буларак морфемика һәм сүз ясалышы. Сүзнең тамыры. Тамырдаш сүзләр. Төрле сүз төркемнәрендә сүз ясалышы үзенчәлекләре. Сүз ясалышының үзенчәлекле ысуллары: морфемалар ярдәмендә сүз ясалышы, сүзләрне кушу, сүзнең бер сүз төркеменнән икенче сүз төркемнә күчүе һ.б. Телнең иң кечкенә мәгънәле кисәге буларак морфеманы үзләштерү, аның мәгънәсе һәм яңа сүзләр, яңа сүз формасы ясалышындагы роле. Сүз ясалыш ысуллары төшенчәсе. Төрле сүзлекләр (сүз ясагыч, этимологик) куллану.	4

	Морфемик һәм сүз ясагыч анализ. Кабатлау.	
Морфология	Грамматиканың бер бүлеге буларак морфология. Татар телендә сүз төркемнәре системасы. Сүз төркемнәренең бүленеш принциплары. Мөстәкыйль сүз төркемнәре: исем, сыйфат, рәвеш, сан, алмашлык, фигыль, аваз ияртемнәре. Модаль сүз төркемнәр: кисәкчә, ымлык, предикатив сүзләр. Хәбәрлек сүз төркемнәре: бәйлек һәм теркәгеч. Сүзнең лексик-грамматик, морфологик, лексик билгеләр буенча билгеле бер сүз төркеменә каравы. Сүз төркемнәренә морфологик анализ. Кабатлау.	12
Синтаксис һәм пуктуация	Тел гыйлеме фәненең бер бүлеге буларак синтаксис. Синтаксик берәмлекләр буларак сүзтезмә һәм җөмлә. Сүзтезмәләрнең төп төрләре, сүзтезмәдә баш һәм иярчен кисәкнең бәйләнеш ысулы. Әйтү максаты буенча җөмлә төрләре. Җөмләдә баш һәм иярчен кисәкләр, аларның бәйләнеш ысуллары Җөмләдә тиңдәш кисәкләр. Аерымланган кисәкләре булган җөмләләр. Гади җөмлә төрләре: бер составлы һәм ике составлы, җыйнак һәм җәенке, тулы һәм ким, раслау һәм инкарь җөмләләр. Кушма җөмлә төрләре: тезмә һәм иярченле кушма җөмләләр. Теркәгечле һәм теркәгечсез тезмә кушма җөмләләр. Күп иярченле кушма җөмлә. Структура һәм мәгънә ягыннан иярченле кушма җөмлә төрләре. Туры һәм кыек сөйләм. Төрле сүзтезмә һәм җөмләләргә синтаксик анализ, аларны сөйләмдә дөрес куллану. Сөйләмнең сәнгатьлелеген арттыру максатыннан синтаксик синонимнарны куллану. Татар телендә тыныш билгеләре. Пунктуацион-мәгънәви өлеш. Татар теленең пунктуация кагыйдәләре. Кабатлау.	12
Стилистика һәм сөйләм культурасы	Сөйләм стильләре (фәнни, рәсми, гади, әдәби, публицистик) һәм аларның үзенчәлекләре. Аудитория каршында чыгыш ясау: тема сайлау, максат һәм бурычны билгеләү, тел-сурәтләү чараларын сайлаганда, тыңлаучыларның кызыксынуларын исәпкә алу. Телдән һәм язма сөйләм үзенчәлекләре. Төрле жанр һәм стильдәге текстлар белән эшләү. Текстларны татар теленнән рус теленә тәрҗемә итү.	3
Кабатлау Тест эшләү		3
Сөйләм культурасы	Кыскартылган сүзләрне дөрес әйтү. Орфоэпик сүзлекне файдалану. Сөйләмдә исем, сыйфат һәм фигыльләрне дөрес куллану. Әдәби сөйләмдә исем, сыйфат һәм фигыльләрнең кулланылышын күзәтү. Хәзерге татар теленең норматив сүзлекләре (орфоэпическ сүзлек, аңлатмалы сүзлек, орфографик сүзлек), аларның хәзерге татар	3

	әдәби телен үзләштерүдәге роле.	
Тел һәм мәдәният	Татар халкының тарихы һәм мәдәниятенең, Россиядә яшәүче башка халыклар белән бәйләнешенең һәм урынының телдә чагылышы. Татар сөйләм теленең кагыйдәләре һәм үзенчәлекләре. Татар сөйләм этикеты. Фольклор һәм әдәби әсәрләрдә, тарихи текстларда туган телнең милли-мәдәни берәмлеген билгеләү, лингвистик сүзлек ярдәмендә аларның мәгънәсен аңлату. Татар сөйләмә теле кагыйдәләрен укуда һәм көндәлек тормышта куллану.	3

Планлаштырылган нәтиҗәләр
9 класс

Бүлек исеме	Предмет нәтиҗәләре		Метапредмет нәтиҗәләр	Шәхескә бәйле нәтиҗәләр
	Укучы өйрәнәчәк	Укучы өйрәнергә мөмкинлек алачак		
Сөйләм һәм аралашу	Типик ситуацияләргә хас булган аралашу кагыйдәләрен үзләштерә.	Аралашу ситуациясе һәм аның компонентлары: катнашучылар һәм аралашу шартлары; шәхси һәм шәхси булмаган сөйләшү, рәсми һәм рәсми булмаган, алдан әзерләнгән һәм әзерләнмәгән аралашу	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Аңлап уку. Текстның төп идеясен билгеләү. 2. Уку һәм танып-белү гамәленең эффектив юлларын сайлап ала белү **Регулятив күнекмә.** Эшчәнлектә проблеманы аерып ала, аның чишелеш юлларын билгели белү **Коммуникатив күнекмә.** Информацион-коммуникатив технологияләр өлкәсендә компетентлыкны үстерү	1.Туган телеңне, туган төбәгеңнең, милләтеңнең тарихын һәи мәдәни мирасын белү. 2. Мораль (әхлакый) проблемаларны чишүдә үз гамәлләреңә аңлы һәм җаваплы караш формалаштыру. 3. Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, игелекле караш. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер булу
Сөйләм	Сөйләм эшчәнлеге	Өстәмә	**Танып-белү күнекмәсе.**	1. Җәмгыятьнең

эшчәнлеге	төрләре һәм аларның үзенчәлекләре. Уку: китап һәм башка чыганаклар (шул исәптән ММЧ, Интернет чыганаклары) белән эшләү культурасына төшенә. Сөйләүченең коммуникатив максатларын тыңлап аңлый, Сөйли. Диалогларда катнаша. Язу. Тыңланган яки укылган мәгълүматның эчтәлеген язма формада тапшыра белү. Инша, бәяләмә һәм рецензия язарга өйрәнә.	мәгълүмат белән эшләү, төп һәм ярдәмче мәгълүматны билгели белү, алган белемнәрне структуралаштыру Язу. Тыңланган яки укылган мәгълүматның эчтәлеген язма формада тапшыра белү. Инша, бәяләмә һәм рецензия язу.	Төшенчәләрне билгели, йомгаклый, сәбәп-нәтиҗә элемтәләрен урнаштыра, логик фикерләү, дөрес нәтиҗә һәм йомгак ясый белү **Регулятив күнекмә.** Эшчәнлектә проблеманы аерып алу, аның чишелеш юлларын билгеләү **Коммуникатив күнекмә.** Яшьтәшләре белән бердәм эшчәнлекне оештыру, төркемгә берләшү, индивидуаль һәм төркемдә эшли белү. Дәлилле итеп үз фикерен башкаларга җиткерү	гуманистик, демократик, традицион кыймәтләрен күңелең белән кабул итү. 2. Үз гамәлләреңә аңлы һәм җаваплы караш булдыру. 3. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер булу һәм үзара аңлашуга ирешү. 4. .Сәламәт һәм куркынычсыз яшәү рәвеше кыйммәтләре булу . 8. Кеше матурлыгын аңлау аша, үз иленнең мәдәният тарихына хөрмәт булдыру
Текст	Сөйләм эшчәнлеге нәтиҗәсе буларак текст. Аның мәгънәви һәм композицион бөтенлеге. Тема, текстның төп фикерен таба ала	Сөйләм төрләренең функцияләре: сурәтләү, хикәяләү, фикерләү. Текст анализы (аның темасы, төп фикере, билгеле бер стильгә каравы)	**Танып-белү күнекмәсе.** Укучының үз эшчәнлеген мөстәкыйль рәвештә оештыра белүе, бәяләве, үзенең кызыксынучанлык өлкәсен билгеләве; мөстәкыйль рәвештә теманы, куелган проблеманы ача белү, фикер йөртү **Регулятив күнекмә.** 1. Мөстәкыйль рәвештә уңышының яки уңышсызлыгыңның сәбәпләрен ачыклый белү. 2. Уңышсызлык ситуацияләреннән чыгу юлларын таба белү. 3. Чынбарлыкны үзгәртүгә юнәлтелгән адымнарның кайсылары, уку	1. Мәрхәмәтлелек, теләктәшлек, башкаларга ярдәм итү теләге хисләренә төшенү. Рухи матурлык хисләре булдыру. 2. Укуга карата теләк-омтылыш, җаваплы караш булдыру. 3. Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә,

			мәсьәләләрен чишкәндә, уңай продукт алуга китерүен үткәнгә карап (ретроспективно) билгеләү. **Коммуникатив күнекмә.** 1. Диалог барышында үз фикереңне дәлилләп бирә, партнер фикерен сорый белү. 2. Диалог барышында карар кабул итә һәм аны әңгәмәдәшең белән яраштыра белү	теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш.
Телнең функциональ үзенчәлекләре	Телнең функциональ төрлелеге: гади сөйләм, функциональ стильләр һәм аларның жанрларын белә.	Төгәл шартлар нигезендә чишелешнең эффектив алымнарын сайлап алу. Тема буенча фикер алышуда актив катнашу, үз фикереңне башкаларны ышандырырлык төпле дәлилләр белән җиткерә белү	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү. 2. Электрон эзләү системалары белән узара бәйләнеш булдыру **Регулятив күнекмә.** Үзконтроль нигезләрен яхшы белү, уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карар кабул итә белү. **Коммуникатив күнекмә.** 1. Үз фикереңне аргументлар китереп, әдәпле яклый белү. 2. Үз хаталарыңны лаеклы рәвештә таный белү һәм аны төзәтә белү	1. Халыкның тапкырлыгы, шат күңелле, оста телле булу кебек сыйфатларын үзеңдә булдыру. 2. Шәхеснең әхлакый-рухи сыйфатларын камилләштерү: милли горурлык, гражданлык хисләре формалаштыру;
Контроль диктант (3). Изложение (3). Инша (4)			**Танып-белү күнекмәсе. 1.** Тема буенча төп билгеләрне аерып алу нигезендә кагыйдә формалаштыру. 2. Төрле мәгълүмат чаралары белән эшли, кирәкле мәгълүматны таба, анализлый һәм үз эшчәнлегендә куллана белү **Регулятив күнекмә. 1.**Эмоциональ киеренкелекне, арыганлыкны йомшарту, активлаштыру эффектына ирешүне регуляцияләү алымнарын демонстрацияли белү **Коммуникатив күнекмә.** 1. Язма һәм телдән, монологик һәм диалогик, контекст сөйләм төрләрен	1. Җәмгыятьтә яшәү кагыйдәләрен үзләштерү; күршеңә ярдәм итүдә танып-белү инициативасы күрсәтү. 2. Үзеңне камилләштерү өстендә эшләүнең кирәклеген аңлау. 3. Әхлакый нормаларга ориентлашу

			оста файдалана белү. 2. Үз фикерләрен телдән һәм язмача җиткерә белү, башкаларны тыңлый, киңәш бирә белү. 3. Үзең алган белем күнекмәләрен тормышның төрле шартларында куллана белергә өйрәнү.	
Тел турында гомуми мәгълүмат	Аралашу чарасы буларак тел. Татар теле — татар әдәби әсәрләр теле. Тел турындагы фән буларак лингвистика. Лингвистиканың төп бүлекләре белә	Тел турындагы фән буларак лингвистика. Лингвистиканың төп бүлекләре (гомуми мәгълүмат). Татар әдәби теле системасы. Тел һәм сөйләм тәңгәллеген белү	**Танып-белү күнекмәсе.** Укучының үз эшчәнлеген мөстәкыйль рәвештә оештыра белүе, бәяләве, үзенең кызыксынучанлык өлкәсен билгеләве; мөстәкыйль рәвештә теманы, куелган проблеманы ача белү, фикер йөртү **Регулятив күнекмә.** 1. Мөстәкыйль рәвештә уңышының яки уңышсызлыгыңның сәбәпләрен ачыклый белү. 2. Уңышсызлык ситуацияләреннән чыгу юлларын таба белү. 3. Чынбарлыкны үзгәртүгә юнәлтелгән адымнарның кайсылары, уку мәсьәләләрен чишкәндә, уңай продукт алуга китерүен үткәнгә карап (ретроспективно) билгеләү. **Коммуникатив күнекмә.** 1. Диалог барышында үз фикереңне дәлилләп бирә, партнер фикерен сорый белү. 2. Диалог барышында карар кабул итә һәм аны әңгәмәдәшең белән яраштыра белү	1.Кеше тормышында һәм җәмгыятьтә гаиләнең кирәклелеген аңлау, гаилә әгъзаларына хөрмәт белән караш һәм кайгыртучан мөнәсәбәт. 2. Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. 3. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер һәм сәләтле булу һәм үзара аңлашуга ирешү.
Фонетика һәм графика.	Лингвистика бүлеге буларак фонетика. Тел берәмлеге буларак аваз. Авазның мәгънә аеру функциясе. Татар теленең сузык авазлар системасы. Татар теленең	Уку максатын мөстәкыйль билгеләү, уку һәм танып белү эшчәнлегендә яңа бурычлар кую. Гипотеза төзү, аны нигезләү.	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Логик фикерләү, дөрес нәтиҗә һәм йомгак ясый белү. 2. Уку һәм танып-белү мәсьәләләрен чишү өчен билге, символ, модель, схемаларны үзгәртү һәм куллана белү 3. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү	1.Үзеңне милләтеңнең бер вәкиле итеп тану. 2. Кеше тормышында һәм җәмгыятьтә гаиләнең кирәклеген аңлау, гаилә әгъзаларына

	тартык авазлар системасы. Шаулы тартыклар (яңгырау һәм саңгырау) һәм сонор тартыклар. Иҗек. Басым. Интонация. Аваз һәм хәреф тәңгәллеге. Сүзгә фонетик анализ ясый	Фикер йөртүнең логик чылбырын язу	**Регулятив күнекмә.** 1. Эшчәнлектә проблеманы аерып алу, аның чишелеш юлларын билгеләү . 2.Мөстәкыйль рәвештә максатка ирешү юлларын, шулай ук альтернатив юлларын планлаштыра белү. 3.Үзгәреп торучы ситуацияләрдә үз гамәлләренә төзәтмәләр кертә белү. 4.Уку мәсьәләләренең дөреслегенә, аны чишкәндәге үз мөмкинлекләренә бәя бирә белү. 5. Уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карар кабул итүне аңлы рәвештә сайлый белү **Коммуникатив күнекмә.** 1. Укытучы һәм яшьтәшләре белән бердәм эшчәнлекне оештыра белү. 2. Язма һәм телдән, монологик һәм диалогик, контекст сөйләм төрләрен оста файдалана белү. 3. Информацион-коммуникатив технологияләрне куллана белү	хөрмәт һәм кайгыртучан мөнәсәбәт. 3. Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер һәм сәләтле булу һәм үзара аңлашуга ирешү. 4. Әйләнә-тирә дөньяны эстетик, эмоциональ кыйммәт аша кузаллау
Орфоэпия һәм орфография	Орфоэпик кагыйдәләр күзлегеннән караганда, үз һәм чит кеше сөйләмен бәяли. Орфоэпик сүзлекләр һәм көндәлек тормышта аларның кулланылышы. Дөрес язу кагыйдәләрен өйрәнә. Сузыкларның һәм тартыкларның язылышы, ъ һәм ь билгеләренең	Орфоэпия нормалары төшенчәсе. Лингвистиканың бер бүлеге буларак орфоэпия. Әйтү вариантлары һәм басым. Орфоэпик кагыйдәләр күзлегеннән караганда, үз һәм чит кеше сөйләмен бәяләү.	**Танып-белү күнекмәсе.** Төшенчәләрне билгели, йомгаклый, сәбәп-нәтиҗә элемтәләрен урнаштыра, логик фикерләү, дөрес нәтиҗә һәм йомгак ясый белү **Регулятив күнекмә.** Эшчәнлектә проблеманы аерып алу, аның чишелеш юлларын билгеләү **Коммуникатив күнекмә.** Яшьтәшләре белән бердәм эшчәнлекне оештыру, төркемгә берләшү, индивидуаль һәм төркемдә эшли белү. Дәлилле итеп үз фикерен башкаларга җиткерү	

	кулланылышын белә	Орфоэпик сүзлекләр һәм көндәлек тормышта аларның кулланылышы. Дөрес язу кагыйдәләре системасы буларак орфография. Сузыкларның һәм тартыкларның язылышы, ъ һәм ь билгеләренең кулланылышы.		
Лексикология һәм фразеология	Лингвистиканың бер бүлеге буларак лексикология, сүз – телнең төп берәмлеге. Сүзнең лексик мәгънәсе. Бер һәм күп мәгънәле сүзләр. Туры һәм күчерелмә мәгънәле сүзләр турында искә төшерәчәк Сүзгә лексик анализ ясый	Уку мәсьәләсен аңлау һәм үтәү, билгеле бер күрсәтмә нигезендә эшли белү, логик фикерләүне үстерү, үз карашларыңны раслау һәм дәлилләү	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Логик фикерләү, дөрес нәтиҗә һәм йомгак ясый белү. 2. Уку һәм танып-белү мәсьәләләрен чишү өчен билге, символ, модель, схемаларны үзгәртү һәм куллана белү 3. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү . **Регулятив күнекмә.** 1. Эшчәнлектә проблеманы аерып алу, аның чишелеш юлларын билгеләү. 2. Мөстәкыйль рәвештә максатка ирешү юлларын, шулай ук альтернатив юлларын планлаштыра белү. 3.Үзгәреп торучы ситуацияләрдә үз гамәлләренә төзәтмәләр кертә белү. 4. Уку мәсьәләләренең дөреслегенә, аны чишкәндәге үз мөмкинлекләренә бәя бирә	1.Рәсәй халыкларының һәм дөнья халыкларының теленә, диненә, мәдәни мирасына хөрмәт белән карау. 2. Кеше тормышында һәм җәмгыятьтә гаиләнең кирәклелеген аңлау, гаилә әгъзаларына хөрмәт белән караш һәм кайгыртучан мөнәсәбәт. 4. Башка кешегә, аның уй-фикеренә, дөньяга карашына, мәдәниятенә, теленә, диненә, гражданлык

			белү. 5. Уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карар кабул итүне аңлы рәвештә сайлый белү **Коммуникатив күнекмә.** 1. Укытучы һәм яшьтәшләре белән бердәм эшчәнлекне оештыра белү. 2. Язма һәм телдән, монологик һәм диалогик, контекст сөйләм төрләрен оста файдалана белү. 3. Информацион-коммуникатив технологияләрне куллана белү	позициясенә (карашына) карата аңлы, хөрмәтле һәм игелекле караш. Башка кешеләр белән диалог оештырырга әзер һәм сәләтле булу һәм үзара аңлашуга ирешү
Морфемика һәм сүз ясалышы	Тел турындагы фәннең бүлекләре буларак морфемика һәм сүз ясалышы. Сүзнең тамыры. Тамырдаш сүзләр. Төрле сүз төркемнәрендә сүз ясалышы үзенчәлекләре. Сүз ясалышының үзенчәлекле ысуллары: морфемалар ярдәмендә сүз ясалышы, сүзләрне кушу, сүзнең бер сүз төркеменнән икенче сүз төркемнә күчүе һ.б. Телнең иң кечкенә мәгънәле кисәге буларак морфеманы үзләштерү, аның мәгънәсе һәм яңа сүзләр, яңа сүз формасы ясалышындагы роле.Санап үтелгән темалар буенча мәгълуматлы булачак Морфемик һәм сүз ясагыч анализ ясый	Сүзләрне төгәл, урынлы һәм сәнгатьле куллану ягыннан, үзеңнең һәм башкаларның сөйләмен дөрес бәяли белү, үз сөйләмеңдәге хаталарны тану һәм төзәтү	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Сүзлекләр, башка эзләнү схемаларын актив куллана белү. 2. Электрон эзләү системалары белән узара бәйләнеш булдыру **Регулятив күнекмә.** Үзконтроль нигезләрен яхшы белү, уку һәм танып-белү процессында үзбәя, карар кабул итә белү. **Коммуникатив күнекмә.** 1. Аралашу бурычларын билгели белү һәм аңа туры килгән сөйләм чараларын сайлап ала белү. 2. Үз фикереңне аргументлар китереп, әдәпле яклый белү. 3. Үз хаталарыңны лаеклы рәвештә таный белү һәм аны төзәтә белү	1. Шәхеснең әхлакый-рухи сыйфатларын камилләштерү: милли горурлык, гражданлык хисләре формалаштыру. 2. Үзеңдә мәрхәмәтлелек сыйфатлары булдыру. 3. Милли гореф-гадәт, йолаларны тану, хыял дөньяларын баету

Морфология	Грамматиканың бер бүлеге буларак морфология. Татар телендә сүз төркемнәре системасы. Сүз төркемнәренең бүленеш принципларын өйрәнә. Мөстәкыйль һәм ярдәмлек сүз төркемнәре искә төшерә Сүз төркемнәренә морфологик анализ ясый	Грамматиканың бер бүлеге буларак морфология. Татар телендә сүз төркемнәре системасы. Сүз төркемнәренең бүленеш принципларын өйрәнү Мөстәкыйль һәм ярдәмлек сүз төркемнәре искә төшерү Сүз төркемнәренә морфологик анализ ясау	**Танып-белү күнекмәсе.** 1. Аңлап уку. Үз эшчәнлеге максатларына туры килгән,соралган информацияне тексттан табу. 2. Текст эчтәлегендә ориентлашу, текстның тулы мәгънәсен аңлау. 3. Тема тирәсендәге төп билгеләрне аерып алу нигезендә кагыйдә формалаштыру. 4. Төрле мәгълүмат чаралары белән эшли, кирәкле мәгълүматны таба, анализлый һәм үз эшчәнлегендә куллана белү **Регулятив күнекмә. К**өтелгән нәтиҗәгә ирешә яки ирешә алмау сәбәпләрен аргументлаштырып, үз эшчәнлегенә бәя бирү **Коммуникатив күнекмә. И**нформацион һәм коммуникатив уку мәсьәләләрен чишү өчен, компьютер технологияләрен куллана белү	1. Тормышта үз урыныңны табарга омтылу. 2. Укуның мөһимлеген аңлау. 3. Үзеңдә милли гореф-гадәтләр турында караш булдыру
Синтаксис һәм пуктуация	Тел гыйлеме фәненең бер бүлеге буларак синтаксис турында искә төшерә Төрле сүзтезмә һәм җөмләләргә синтаксик анализ, аларны сөйләмдә дөрес куллана ала. Сөйләмнең сәнгатьлелеген арттыру максатыннан синтаксик синонимнарны куллана ала. Татар теленең пунктуация кагыйдәләрен өйрәнә	Тел гыйлеме фәненең бер бүлеге буларак синтаксис. Синтаксик берәмлекләр буларак сүзтезмә һәм җөмлә. Сүзтезмәләрнең төп төрләре, сүзтезмәдә баш һәм иярчен кисәкнең бәйләнеш ысулы. Әйтү максаты буенча җөмлә төрләре.		

		Җөмләдә баш һәм иярчен кисәкләр, аларның бәйләнеш ысуллары Җөмләдә тиңдәш кисәкләр. Аерымланган кисәкләре булган җөмләләр.		
Стилистика һәм сөйләм культурасы	Сөйләм стильләре (фәнни, рәсми, гади, әдәби, публицистик) һәм аларның үзенчәлекләрен белә. Телдән һәм язма сөйләм үзенчәлекләре. Төрле жанр һәм стильдәге текстлар белән эшли. Текстларны татар теленнән рус теленә тәрҗемә итә.	Сөйләм стильләре (фәнни, рәсми, гади, әдәби, публицистик) һәм аларның үзенчәлекләре Аудитория каршында чыгыш ясау: тема сайлау, максат һәм бурычны билгеләү, тел-сурәтләү чараларын сайлаганда, тыңлаучыларның кызыксынуларын исәпкә алу. Телдән һәм язма сөйләм үзенчәлекләре Төрле жанр һәм стильдәге текстлар белән эшләү. Текстларны татар теленнән рус теленә тәрҗемә итү.		
Кабатлау Тест эшләү				

Сөйләм культурасы	Кыскартылган сүзләрне дөрес әйтә. Орфоэпик сүзлекне файдалану. Сөйләмдә исем, сыйфат һәм фигыльләрне дөрес куллана. Әдәби сөйләмдә исем, сыйфат һәм фигыльләрнең кулланылышын күзәтә. .	Кыскартылган сүзләрне дөрес әйтү. Орфоэпик сүзлекне файдалану. Сөйләмдә исем, сыйфат һәм фигыльләрне дөрес куллану. Әдәби сөйләмдә исем, сыйфат һәм фигыльләрнең кулланылышын күзәтү. Хәзерге татар теленең норматив сүзлекләре (орфоэпическ сүзлек, аңлатмалы сүзлек, орфографик сүзлек), аларның хәзерге татар әдәби телен үзләштерүдәге роле.		
Тел һәм мәдәният	Татар сөйләм этикеты. Фольклор һәм әдәби әсәрләрдә, тарихи текстларда туган телнең милли-мәдәни берәмлеген билгели, лингвистик сүзлек ярдәмендә аларның мәгънәсен аңлата. Татар сөйләмә теле кагыйдәләрен укуда һәм көндәлек	Татар халкының тарихы һәм мәдәниятенең, Россиядә яшәүче башка халыклар белән бәйләнешенең һәм урынының телдә чагылышы. Татар сөйләм теленең		

	тормышта куллана ала.	кагыйдәләре һәм үзенчәлекләре Татар сөйләм этикеты. Фольклор һәм әдәби әсәрләрдә, тарихи текстларда туган телнең милли-мәдәни берәмлеген билгеләү, лингвистик сүзлек ярдәмендә аларның мәгънәсен аңлату. Татар сөйләмә теле кагыйдәләрен укуда һәм көндәлек тормышта куллану.		